

ročník 25
4/2017

prosinec 2017

www.cm KPU.cz

pozemkové úpravy

ČASOPIS PRO TVORBU A OCHRANU KRAJINY: TEORIE A PRAXE

Bilancování pozemkových úprav – příklad správné praxe po dvacetiletí

Pozemkové úpravy

ČESKOMORAVSKÁ KOMORA
PRO POZEMKOVÉ ÚPRAVY

Novotného lávka 5 Tel.: 221 082 270
116 68 Praha 1 Fax: 222 222 155
E-mail: cmkpu@cmkpu.cz
www.cmkpu.cz

ISSN 1214-5815
MK ČR: E 19402

Prosinec

2017

OBSAH

Str.

1. Úvodní slovo Redakce časopisu
2. Komplexní pozemkové úpravy 1991–2017 v povodí Olešenského potoka na Plzeňsku
Kolektiv Pobočky Plzeň
7. Severní Řecko z pohledu českých zemědělců
Antonín Svoboda
13. Jak a proč se zabývat uspořádáním krajiny v územním plánu
Vladimír Mackovič
14. Jak jsem potkával stavební zákony
Vladimír Mackovič
15. Nabídka tematického zájezdu
16. Vodohospodářské stavby v procesu pozemkových úprav
Ing. Tomáš Purkrábek
24. Realizace společných zařízení v průběhu času
Ing. Jaroslav Tměj

Obálka str. 3 (fotografie – článek str. 2)

Sledování účinnosti realizovaných prvků společných zařízení na demonstrační ploše Hustopeče-Starovice

Obálka str. 4 (fotografie – Soutěž 2016)

Společné zařízení roku 2016

Vítězné společné zařízení soutěže Společné zařízení roku 2016 – Pobočka Kutná Hora, Hlízov

Fotografie první strana obálky

Polní cesta Želčany, okres Plzeň jih.

Vícefunkční polní cesta s cestním příkopem splňuje protierozní a protipovodňovou funkci. Podrobnosti ve článku **Komplexní pozemkové úpravy v povodí Olešenského potoka na Plzeňsku**.

Kamenické práce na cestním příkopu, který má funkci bezpečného převedení vody z přívalové srážky v kritickém profilu nad obcí. (Článek str. 2)

Specializovaný vědeckotechnický časopis pro projektování, realizaci a plánování v oboru pozemkových úprav a tvorby a ochrany krajiny.

Landscape design

A specialized scientific and technical journal dealing with land consolidation, creation and protection of landscape and related subjects.

Šéfredaktor: **Ing. Václav A. MAZÍN, Ph.D.**

E-mail: v.mazin@spucr.cz,

alexandr.vaclav.mazin@seznam.cz

GSM: +420 602 192 576

Zástupce šéfredaktora: **Ing. Pavel GALLO**

E-mail: pavel.gallo@gallopro.cz

GSM: +420 603 330 657

Redakční rada:

prof. Ing. Miroslav DUMBROVSKÝ, CSc.,

Ing. Petr CHMELÍK,

doc. Ing. Luboš JURÍK, Ph.D.,

Ing. Kamil KAULICH,

Ing. Václav MAZÍN, Ph.D.,

Ing. Martin NERUDA, Ph.D.,

Ing. Pavel NOVÁK, Ph.D.,

Ing. Jana PODHRÁZSKÁ, Ph.D.,

Ing. Michal POCHOP,

Ing. Mojmír PROCHÁZKA,

Dr. hab. Ing. Wojciech PRZEGON,

prof. Ing. Petr SKLENIČKA, CSc.,

Ing. Jaroslav TMĚJ,

prof. Ing. František TOMAN, CSc.,

Ing. Radka VÁCHALOVÁ, Ph.D.,

Ing. Jan VOPRAVIL, Ph.D.

Vydává Českomoravská komora pro pozemkové úpravy, Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1, www.cmkpu.cz. ISSN: 1214-5815, Registrace MK ČR: E 19402.

Vychází čtyřikrát ročně. Celoroční předplatné je 600,- Kč.

Cena je konečná – vydavatel není plátcem DPH.

Objednávky předplatného a reklamace dodávky časopisu cmkpu@cmkpu.cz.

Objednávku inzerce zasílejte elektronicky na v.mazin@spucr.cz.

Sazba a tisk: TEMPO PRESS, Kladenská 140, 258 12 Úhoňnice. Tel.: 776 498 055, E-mail: tpress@centrum.cz.

Vybrané příspěvky jsou recenzovány. Za obsah rubrikových příspěvků odpovídají autoři. Názory autorů příspěvků nemusí vyjadřovat postoje a stanoviska redakce. Neprošlo jazykovou korekturou. Neoznačené fotografie – archiv redakce. Redakce uvítá pozitivní a konstruktivně laděné komentáře i kritické připomínky a názory. Rozsah diskusního příspěvku by neměl přesáhnout 2 normostrany. Pokyny autorům pro publikaci příspěvků na www.cmkpu.cz. Časopis vychází od roku 1992.

Úvodní zamyšlení

REDAKCE

Vážení čtenáři,

blíží se konec roku a tak bychom Vám chtěli poděkovat za přízeň, kterou věnujete našemu časopisu. Snad přispívá k informovanosti o nejnovějších věcech v oboru a o tom, co se děje v odborné veřejnosti. Zvláštní poděkování za spolupráci by chtěla redakční rada předat největšímu odběrateli časopisu – Státnímu pozemkovému úřadu.

Pro redakční radu je poslední dobou stále obtížnější získávat nové články, které by měly formu blízkou recenzované úrovni. I když časopis není recenzovaný, je registrován pod Ministerstvem kultury jako vědeckotechnický a tak je také sledovaný příslušnými institucemi a agenturami. Jak se zrychluje doba, využívají se pro prezentace zjednodušené způsoby Power pointu a na psaní příspěvků je stále méně času. Také autorů, kteří by napsali odborný text ubývá, nebo spíše nepřibývají mladí.

Zájem o databázi časopisu na stránkách ČMKPÚ ze strany studentů dokazuje, že odborné články týkající se pozemkových úprav jsou vzácné a vyhledávané. Domníváme se, že má smysl ještě pokračovat v naší společné snaze a informovat se navzájem o vývoji oboru pozemkových úprav. Těšíme se na spolupráci v roce 2018.

Přejeme vám pokojný advent a mnoho zdraví a pracovních úspěchů v roce 2018

RR

Úvodní slovo k prosincovému číslu časopisu

V minulém roce uběhlo čtvrt století od platnosti zákona o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech. Po roce 1991 probíhalo krátké období hledání. Bylo nutné vybudovat instituce, novelizovat zákon a prováděcí vyhlášku podle zkušeností praxe a precizovat metodické pokyny.

Po tomto období, spjatém především s restitucemi a obnovou katastru, se postupně formulovaly strategické cíle komplexních pozemkových úprav. Rozměry procesu směrem k regionálnímu rozvoji, obnově venkova, udržitelnému zemědělství a zvýšení kvality života ve venkovském prostoru byly stanovené v koncepčních materiálech ještě před vstupem České republiky do Evropské unie. Již před rokem 2004 byly využívány předvstupní fondy, jako byl SAPARD na stavby společných zařízení. Ale i resorty životního prostředí a zemědělství se podílely na financování územních systémů ekologické stability, revitalizací toků a nádrží, ve spolupráci se Zemědělskou vodohospodářskou správou.

Za čtvrt století se technologické postupy pozemkových úprav a tvorba nové digitální mapy dostaly na vysokou sofistikovanou úroveň. Co však zůstává principiálně stejné, je míra kreativity projektanta a umění jednání s místní komunitou. Další rozhodující okolnost je pak investiční aktivita pozemkových úřadů. Plody pozemkových úprav se poznají podle reálné přeměny krajiny. Jsou to mnohdy malé stavby a opatření ve vhodně voleném místě navržené s erudiicí, tady s širokou vzdělaností, která není omezena na jediný obor.

Příspěvek v tomto čísle časopisu s názvem Komplexní pozemkové úpravy v povodí Olešenského potoka přináší

informace o výsledcích procesu na území několika navazujících obcí za období 1991–2017. Pozemkové úpravy kritizované pro jejich omezený prostor na katastrální území. Ale článek potvrzuje, že není možné sledovat výsledky pozemkových úprav v krátkodobém horizontu. Někdy trvá funkční propojení jednotlivých společných zařízení doslova desítky let. Platí totiž pravidlo, že zničit krajinu unáhlenými akcemi jde rychle, ale obnovit její ztracenou funkci a kvalitu její struktury trvá dlouho. Také dlouhodobá koordinace procesu v regionu předpokládá systémový přístup investora, který se snaží spolupracovat s obcemi, správci infrastruktury, zpracovateli územního plánu a zemědělci.

Dalším příspěvkem časopisu je osobní svědectví o profesní kariéře urbanisty a „územáka“ Ing. Arch. Vladimíra Mackoviče. Je to generační výpověď zkušeného projektanta a úředníka, který se celý život zabýval meziřesortním náhledem na územní plánování a uspořádání krajiny. Zajímá se také o pozemkové úpravy a snaží se ve svých seminářích, které pořádá, propojit tvorbu těchto dvou dokumentů do funkční podoby s využitím kooperativní metody projednávání.

Oba výše uvedené příspěvky dokumentují generační posun v oborech krajinného plánování a navazující legislativy. Technický rozdíl dvou polních cest, které se propojily po dvaceti letech procesu pozemkových úprav v modelové oblasti Olešenského potoka je evidentní. Podobně se změnil generačně přístup k navrhování pozemkových úprav a územnímu plánování. ■

Studium Pozemkových úprav na Agronomické fakultě Mendelovy univerzity v Brně

Agronomická fakulta je historicky nejstarší fakultou Mendelovy univerzity v Brně. Svým vznikem navázala na dlouholetou tradici hospodářského oboru, který byl společně s oborem lesnickým prvním oborem na první samostatné československé státní Vysoké škole zemědělské v Brně založené již v roce 1919.

Agronomická fakulta nabízí v akademickém roce 2018/2019 studium v tzv. třístupňovém prostupném systému studia v akreditovaných studijních programech bakalářských, magisterských a doktorských.

Bakalářské studijní programy jsou tříleté, ukončené závěrečnou bakalářskou zkouškou, jejíž součástí je obhajoba bakalářské práce. Absolventi obdrží osvědčení o závěrečné zkoušce a získají titul bakalář (Bc.).

- **Bakalářské studium – obor Pozemkové úpravy a ochrana půdy**
- **Bakalářské studium – obor Agroekologie**

Magisterské studijní programy jsou dvouleté, ukončené státní závěrečnou zkouškou, jejíž součástí je obhajoba diplomové práce. Absolventi získávají titul inženýr (Ing.). Ke studiu v magisterském studijním programu mohou být studenti přijati na základě studijních výsledků v předchozím bakalářském studiu nebo na základě přijímacích zkoušek.

- **Magisterské studijní obory – Rozvoj venkova a Agroekologie**

Elektronické přihlášky uchazečů o bakalářské a magisterské studium přijímá děkanát Agronomické fakulty každoročně do konce měsíce března (termíny jsou s patřičným časovým předstihem zveřejňovány mimo jiné i na WWW stránkách fakulty – <http://www.af.mendelu.cz>).

Podrobnější informace o studiu a termínech souvisejících s přijímacím řízením pro akademický rok 2018/2019 na Agronomické fakultě získáte:

- na studijním oddělení děkanátu Agronomické fakulty v Brně tel.: **545 133 008**, fax: **545 212 044**
- na adrese: **Mendelova univerzita v Brně**, Agronomická fakulta Zemědělská 1, 613 00 Brno
- na internetu: <http://www.af.mendelu.cz/>
- elektronickou poštou: agro@mendelu.cz

Na bakalářské obory budou studenti přijati ke studiu na základě prospěchu na střední škole. Na navazující magisterské obory budou studenti přijati na základě výsledků předcházejícího bakalářského studia.

doc. Ing. Jana Kozlovsky Dufková, Ph.D.

TÉMA

Komplexní pozemkové úpravy 1991–2017 v povodí Olešenského potoka na Plzeňsku

Zpracoval: **kolektiv Pobočky Plzeň**, Krajský pozemkový úřad pro Plzeňský kraj, Státní pozemkový úřad**Září 2017**

zbytné z hlediska obecného zájmu (Ústava ČR čl. 1/1993 Sb.), což se děje v zákoně o ochraně zemědělského půdního fondu, vodním zákoně a zákoně o ochraně přírody a krajiny, lesním zákoně, ale i stavebním zákoně. Všechny tyto atributy vztahu člověka k půdě musí být respektovány při provádění pozemkových úprav.

Z pohledu pozemkových úprav vlastnických parcel se vývoj půdní držby v našem státě zastavil již v minulém století. Příčiny byly různé, ať již důsledek neochoty právní úpravy za období Rakouska-Uherska přetrvávající až do první republiky, nebo pak následná okupace Němci, či totalitní režim po roce 1948. I když jsou příčiny a důsledky historického vývoje půdní držby v našem státě jakékoliv, stojíme dnes jako společnost před rozhodnutím, jak řešit nashromážděný dluh, který máme vůči vlastnické držbě,

1. Základní smysl a princip pozemkových úprav

Úvodem platí, že nelze vysvětlit jednoduše složitou věc. Pozemkové úpravy jsou jak geodetické práce, tak buldozer, který staví polní cestu. Kdo se chce seznámit s pozemkovými úpravami, musí tomu věnovat čas a trpělivě naslouchat, což je v dnešní uspěchané době skoro až nemožné. Doba osvícených monarchů, kteří tvořili barokní krajinu se už nevrátí, ale lidé podílející se na pozemkové úpravě, mohou prožívat podobné uspokojení z přeměny alespoň části porušené krajiny. Při pozemkových úpravách se *obnovují etické přístupy* zacházení s půdou a krajinou, které se velmi rychle ze společnosti vytrácí.

V roce 1991 bylo Zákonem o půdě č. 229/1991 Sb., obnoveno vlastnictví k půdě a předpokládalo se, že se tím obnoví osobní vztah k tomuto zdroji života. Doba čtyřiceti let všelidového vlastnictví půdy a velkovýrobního zemědělství se však promítla do setrvačnosti chování společnosti k tomuto nenahraditelnému výrobnímu prostředku. Ale o celkové orientaci zemědělství, které je zaměřené na intenzivní poláření bylo rozhodnuto již ve dvacátých letech minulého. To se při současném vývoji podnebí ukazuje jako nevýhoda.

Předmětem pozemkových úprav je krajina jako veřejný statek a zároveň soukromé vlastnictví jako nemovitosti zapsané na listu vlastnictví v katastru nemovitostí. Soukromé vlastnictví půdy však nelze chápat jako neomezenou svobodu, ale závazný *projev sounáležitosti ke společnosti lidí*. V tomto světle je možné hledat optimální vyváženost i s právy a povinnostmi nájemníků, kteří obhospodařují vlastníky jejich půdy. Vlastnictví půdy zavazuje vlastníka, ale i nájemce vůči ostatním občanům. Užívání majetku, který má univerzální charakter, může být omezeno v míře ne-

kvalitě evidence katastru nemovitostí, ale i krajině, která je komunikačně neprostopupná a ohrožená rizikovým chováním lidí a prohlubujícími dopady změn podnebí.

Pozemkové úpravy se po 25 letech staly v České republice ověřeným příkladem správné praxe jak pro udržitelné zemědělství, tak pro vodohospodářství, obnovu katastru nemovitostí, nástroj realizace územního plánu obce i regionálního rozvoje. Propagují je místní akční skupiny i celostátní síť pro venkov, spolky pro obnovu venkova a resort zemědělství.

2. Bilance procesu pozemkových úprav na Plzeňsku za období 1991–2017

Státní pozemkový úřad je správní úřad založený samostatným zákonem a pro provádění platí speciální zákon, tak aby byla zaručena všechna práva a povinnosti vlastníků a účastníků řízení. Organizační struktura úřadu je územně dělena podle krajů a dále pak podle poboček, které jsou v hranicích okresů. V případě okolí Plzně, je pobočka v obvodu okresů Plzeň město, Plzeň sever, Plzeň-jih a Rokycany. Celý proces pozemkových úprav probíhá zpravidla v rámci jednoho katastrálního území a převážně na zemědělském půdním fondu.

Za sledované období 1991–2017 bylo zpracováno 171 komplexních pozemkových úprav, kterých se zúčastnilo cca 51 300 vlastníků půdy. Při průměrné velikosti pozemkové úpravy 350 ha se provedlo scelení a optimalizace pozemků na 59 850 ha. Celková výše použitých veřejných prostředků na zpracování návrhu pozemkových úprav od projekčních firem je při průměrné ceně 7500 Kč/ha 448 875 000 Kč. Dále státní pozemkový úřad provedl výstavbu navržených prioritních zařízení v krajině za 487 801 426 Kč (viz tabulka č. 1). Pro účely vytvoření pozemků pro vybudovaná zařízení bylo použito cca 743,9 ha státní nebo obecní půdy.

Tabulka 1, Dlouhodobé bilancování procesu pozemkových úprav ve správním území KPÚ pro Plzeňský kraj – Pobočky Plzeň – 1991–2017 (zdroj: evidence Pobočky Plzeň)

Počet pozem. úprav	Realizovaná zařízení									Celkem Kč
	odohospodářská opatření			Přírodě blízká zatravnění a výsadby			Polní cesty			
	počet	ha	Kč	počet	ha	Kč	počet	km	Kč	
171	20	7,64	35.772.771,-	37	116,3	9.267.338,-	139	124	442.761.317,-	487.801.426,-

3. Popis modelového území procesu pozemkových úprav v povodí Olešenského potoka na jižním Plzeňsku

Aby bylo možné správně vnímat proces pozemkových úprav, je potřeba jej sledovat v delším období a na větším územním celku. Pro názornost byl vybrána územní jednotka části povodí IV. řádu, který tvoří přibližně malé povodí Olešenského potoka, který se vlévá do řeky Úslavy. Z hlediska územní správy a výkonu veřejné správy se jedná o území šesti obcí a deseti katastrálních území. Toto modelové území je z části na okrese Plzeň město a z části na okrese Plzeň jih. Jelikož se z důvodů obnovy katastrálního operátu provádí pozemkové úpravy po katastrálních územích, je třeba proces v modelovém území popsat podle katastrálních území, tak jak se postupně v období 25 let.

O zahájení a míře realizace pozemkových úprav nerozhoduje pozemkový úřad, ale celá řada socioekonomických jevů. Rozhodující na podnětu k zahájení prací jsou vlastníci zemědělských pozemků a zastupitelé obce. Také záleží na sociálních vazbách a veřejném zájmu místní komunity.

Pozemková úprava je proto vždy samostatný příběh lidí a vesnice ve svém obvodu příslušné obce. Porto je dále popsán proces pozemkových úprav podle toho, jak postupně probíhaly v období let 1991 až 2017. Dvacet šest let je dostatečná doba na vyhodnocení výsledků, ale i rozpracovanosti pozemkových úprav a zhodnocení překážek, které brání větší míře realizace společných zařízení jako veřejně prospěšných opatření. Vyčíslení celkový přínos pozemkových úprav pro rozvoj území, udržitelné zemědělství, obnovu venkova a snížení negativních dopadů klimatických změn je velmi problematické vzhledem k vysokému počtu proměnných veličin.

Pozemkové úpravy přináší pozitivní změny nejen v reálném stavu krajiny, ale také v sociálně-ekonomické oblasti. Zastaralý a nevyhovující stav katastru nemovitostí je nahrazen aktuální mapou a vlastnické parcely jsou v rámci zákonných tolerancí sloučeny do větších pozemků. Zároveň jsou pozemky navržených cest zpřístupněny pro případ změny uživatele zemědělské půdy nebo pro vlastní využití ze strany samotného majitele pozemků. Při tomto scelování vlastnických parcel se zvyšuje jejich tržní cena a uvolňuje se trh s půdou, který byl blokován starým stavem katastru nemovitostí. Nové mapování se totiž provádí v periodách 100 až 150 let. Zároveň se pozemkovou úpravou připraví podmínky pro normalizaci nájemního stavu, protože rozhodnutí pozemkového úřadu o vlastnických výměnách pozemků ruší stávající nájemní smlouvy.

Politicky – ekonomický vývoj v Evropě přináší zásadní změny v zemědělství a na venkově. Je zřejmé, že ubývá počet hospodářských subjektů na zemědělské půdě a zároveň přibývá vlastníků pozemků, které se dědictvím rozdělují. Na druhé straně se zvětšují výměry zemědělské půdy u velkovlastníků, kteří skupují ve velkém celé části katastrálních území. Veškeré problémy vlastnictví a nájemní vztahy k půdě nemůže pozemková úprava zcela vyřešit. Scelení parcel je limitováno přípustnou tolerancí výměry, ceny a vzdálenosti pozemků. Proto význam pozemkových úprav stále více roste ve směru návrhu společensky potřebných

opatření, především v oblasti protierozní ochrany půdy, retence vody v krajině a vodohospodářských opatření, která jsou zásadní ve věci narůstajícího sucha a náhlých místních povodní.

Co lze vyčísřit je míra realizace veřejně prospěšných opatření (společných zařízení), které byly za sledované období vybudovány. Investorem těchto opatření byl v převážné části Státní pozemkový úřad, ale v několika případech i samotné obce. V tomto směru byly vyhodnoceny přínosy procesu pozemkových úprav v povodí Olešenského potoka v období let 1994–2017.

4. Celkové výsledky realizace prioritních opatření (společných zařízení) v modelovém území za období 1994–2017

Komplexní pozemkové úpravy vytvářejí majetkoprávní podmínky pro realizaci tzv. společných zařízení vlastníků v obvodu pozemkových úprav. Jejich fenoménem je zákonná možnost využití státní a obecní půdy při navrhování a projekci veřejně prospěšných opatření jako jsou polní a lesní cesty, protierozní meze, vodní nádrže, mokřady, příkopy, průlehy, výsadby dřevin v podobě biokoridorů, biocenter nebo jednoduchých stromořadí a větrolamů. Vzhledem k překotné privatizaci v posledních dvaceti letech však strategická zásoba státní zemědělské půdy výrazně ubyla a v současnosti se hledají nové možnosti pro majetkoprávní přípravu staveb a opatření.

Státní pozemkový úřad je nejen správní úřad provádějící obnovu katastrálního operátu formou pozemkových úprav, ale také investorskou organizací. V rámci svých kapacitních možností a přidělených finančních prostředků ze státního rozpočtu a evropských fondů realizuje vybraná prioritní opatření. Jedná se o rekonstrukce, novostavby a modernizace, nikoliv opravy nebo údržby stávajících zařízení. Tento druh investic je v plánu společných zařízení navržen projektantem, odsouhlasen sborem zástupců vlastníků a schválen zastupitelstvem obce.

Pozemkové úpravy týkající se výměr a scelení vlastnických parcel, které končí zápisem do katastru nemovitostí a novou mapou katastru nemovitostí trvají přibližně 5 let. Následuje plánování, příprava veřejných zakázek a příprava čerpání finančních prostředků pro výstavbu vybraných prioritních staveb. Tato investorská činnost trvá zhruba 4 – 5 let. Samotná stavba pak je otázkou jednoho roku. Realizovaná investice se po kolaudaci stavby bezúplatně převede na obec, nebo jiný subjekt, který tak přebírá povinnost správy, údržby a oprav.

Pro pochopení dlouhodobé a systematické činnosti pozemkového úřadu na území obcí, byl o provedeno vyhodnocení stavební a realizační činnosti v modelovém území Olešenského potoka. Následuje přehled vybudovaných opatření v zájmovém území a přehled opatření, která jsou navržena pro budoucí realizaci. Přehled je sestaven podle časového průběhu a katastrálních území.

Celkem bylo v modelovém území za období 1991–2017 realizováno 48 opatření na státní a obecní půdě z čehož jsou:

- 3 plošná zatravnění erozně ohrožené půdy
- 6 zasakovacích protierozních pásů z trvalého travního porostu (zatravnění orné půdy)
- 4 zasakovací příkopy nebo průlehy po vrstevnici
- 2 technické protierozní meze (vyšší než 1,0 m)

- 3 biokoridory nebo biocentra územního systému ekologické stability krajiny
- 14 interakční prvky, stromořadí podél cest a vodotečí
- 15 hlavních nebo vedlejších polních cest (rekonstrukce nebo novostavby)

Tabulka 2 Výsledky procesu pozemkových úprav v povodí Olešenského potoka 1991–2017 (prioritní realizovaná opatření a opatření připravená k realizaci). Zdroj: statistika Pobočky Plzeň

KoPÚ	Zahájení	Stav realizace – kategorie SZ a počet									Dosažená míra realizace a překážky v realizaci
	Ukončení	PZ	ZTP	PR	TM	BK, BC	REV	IP	N	PC	
Olešná u Nezvěstic	1991/ 1995	1	4	1		3		7		4	Realizováno z 90%, vše funkční.
Chválenice	1991/?			2				1		3	Přerušeno řízení z důvodu nejasností v územním plánu (ÚPD) – přeložka I/27. Jen JPÚ.
Vlčtejn	1991/ 1995									1	Jen JPÚ. Není veřejný zájem o KoPÚ.
Žákavá	1991/ 2002	1				1		1		2	Omezená realizace neprovedenou rekonstrukcí mostku
Milínov u Nezvěstic	1991/ 2005	1	1	1	2			2		3	Realizováno z 80%, vše funkční.
Želčany	2010/ 2017	(2)	1					3		2	
Nezvěstice	2009/?		(1)	(1)		(2)		(2)	(2)	(2)	Čeká se na rekonstrukci dvou propustků ŘSD na I/19
Chouzovy	2009/ 2016	(3)					(1)	(2)	(2)	(7)	Nutná koordinace PSZ na ÚPD – přeložka I/27. Realizace SZ pozastavena.
Střížovice u Plzně	2013/ 2016	(5)		(1)		(5)	(2)	(4)	(2)	(4)	Hotový PSZ, rozpracovaný návrh KoPÚ.
Zdemyslice	?	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Provedena jen JPÚ formou rekonstrukce přidělu na části k. ú.
Celkem real./ nereal.	1991/ 2017	3 (1 0)	6 (1)	4 (2)	2 (0)	4 (7)	0 (3)	14 (8)	0 (6)	15 (13)	

Poznámka:

- tučně označené v závorce jsou prioritní SZ připravená (navržená) k realizaci
- ÚPD – územně plánovací dokumentace
- KoPÚ – komplexní pozemkové úpravy
- SZ – společná zařízení (navržená PSZ a již realizovaná v krajině)
- PSZ – plán společných zařízení
- PZ – plošné zatravnění erozně ohrožené půdy
- ZTP – zasakovací protierozní pás z trvalého travního porostu
- PR – zasakovací příkop nebo průleh po vrstevnici
- TM – technická mez (vyšší než 1,0 m)
- BK, BC – biokoridor nebo biocentrum územního systému ekologické stability
- REV – revitalizace malého vodního toku
- IN – interakční prvek dřevin – malá vodní nádrž nebo polosuchý poldr
- PC – hlavní nebo vedlejší polní cesta

Míra realizace prioritních společných zařízení závisí nejen na aktivitě pobočky Státního pozemkového úřadu, ale

především na úrovni partnerských vztahů se samosprávou a dobrých vztazích uvnitř místní komunity, vlastníků a zemědělců.

Celkem bylo v modelovém území za období 1991–2017 realizováno 48 opatření na státní a obecní půdě z čehož jsou:

- 3 plošná zatravnění erozně ohrožené půdy
- 6 zasakovacích protierozních pásů z trvalého travního porostu (zatravnění orné půdy)
- 4 zasakovací příkopy nebo průlehy po vrstevnici
- 2 technické protierozní meze (vyšší než 1,0 m)
- 3 biokoridory nebo biocentra územního systému ekologické stability krajiny
- 14 interakční prvky, stromořadí podél cest a vodotečí
- 15 hlavních nebo vedlejších polních cest (rekonstrukce nebo novostavby)

Z hlediska struktury druhů opatření bylo realizováno nejvíce polních cest (15) vzhledem k zlikvidované cestní síti z období let 1960–1989. Vedle toho bylo vybudováno podobné množství biotechnických a agrotechnických (12)

s funkcí ochrany zemědělského půdního fondu a zadržení vody v subpovodí, čímž byla zmírněna vodní eroze půdy. V neposlední řadě byly vysázeny v krajině liniové a plošné prvky dřevin, které zvýšily ekologickou stabilitu území (14). Veškerá vybudovaná opatření zvýšila prostupnost krajiny, snížila náklady na zemědělskou dopravu, zpomalila odtok vody a zvýšila biodiverzitu území a obnovila krajinný ráz.

Z hlediska využití finančních zdrojů ze státního rozpočtu a Programu rozvoje venkova (EU) bylo v modelovém území Olešenského potoka vybudováno následující množství opatření:

Tabulka 3 Vynaložené veřejné prostředky na realizaci prioritních opatření v povodí Olešenského potoka 1991–2017.
Zdroj Eagri SPÚ (investor Pobočka Plzeň, KPÚ pro Plzeňský kraj SPÚ)

KoPÚ	Protierozní opatření		Vodohospodářská opatření		Biokoridory, biocentra, ÚSES		Polní cesty			Celková cena v Kč
	ha	Kč	ha	Kč	ha	Kč	ha	m	Kč	
Olešná u Nezvěstic	3,7	225 000	0,26	72 000	2,52	1 000 000	3,2	3 010	5 858 000	7 155 000
Chválenice	-	-	-	-	-	-	2,2	2 045	4 215 000	4 215 000
Vlčtejn	-	-	-	-	-	-	1,3	1 225	240 000	240 000
Žákava	-	-	-	-	2,66	44 000	2,8	2 570	8 663 000	8 707 000
Milínov u Nezvěstic	26,5	25 000	-	-	-	-	1,1	1 260	5 526 000	5 551 000
Želčany	-	-	-	-	-	-	2,5	2 500	22 210 000	22 210 000
Celkem	30,2	250 000	0,26	72 000	5,18	1 044 000	13,1	12 610	46 712 000	48 078 000

Z celkového finančního objemu 48 078 000 Kč bylo investorem (SPÚ Pobočka Plzeň) čerpáno ze strukturálních fondů EU (SAPARD, PRV) 33 947 291 Kč a 14 130 709 Kč ze státního rozpočtu ČR (VPS).

Celkem bylo v modelovém území za období 1991–2017 využito veřejných prostředků (státní rozpočet a evropské fondy) na výstavbu společných zařízení za 48 078 000 Kč. Tyto investice byly bezúplatně předány na následující obce:

Nezvěstice	7 155 000 Kč
Chválenice	26 425 000 Kč
Vlčtejn	240 000 Kč
Žákava	8 707 000 Kč
Milínov u Nezvěstic	5 551 000 Kč

Další postup realizace navržených staveb a opatření v procesu pozemkových úprav v území závisí na vývoji ekonomiky České republiky a Evropské unie a společné zemědělské

politice. Pozemkové úpravy jsou hrazeny z veřejných finančních zdrojů pro rozvoj území a mikroregionů obcí, obnovy venkova, udržitelného zemědělství a jeho konkurenceschopnosti. Pokud bude v následujících plánovacích obdobích dostatek finanční podpory, bude možné dále pokračovat v realizaci navržených prioritních zařízení a opatření, pro která je zpracován a odsouhlasen plán společných zařízení a jejich stavební pozemky jsou zapsané v katastru nemovitostí. Zároveň tyto veřejně prospěšná zařízení ba měly obce zahrnout do územních plánů.

Jedná se o následující skupiny (druhy) staveb a opatření, vyjádřených potřebnými náklady vypočtenými v plánech společných zařízení:

Tabulka 3 Předpokládané náklady na realizaci prioritních opatření v povodí Olešenského potoka 2017
Zdroj eAGRI SPÚ (investor – SPÚ, obec, vlastníci pozemků)

KoPÚ	Protierozní opatření		Vodohospodářská opatření		Biokoridory, biocentra, ÚSES		Polní cesty			Celková cena v Kč
	ha	Kč	ha	Kč	ha	Kč	ha	m	Kč	
Želčany	3,3	200 000	2,0	72 000	17,4	500 000	10,0	9 030	10 000 000	10 772 000
Nezvěstice	0,9	2 653 500	4,0	3 200 640	4,1	102 000	3,0	1 000	5 901 000	11 857 140
Chouzovy	-	-	2,9	12 000 000	13,7	800 000	5,8	6 000	6 000 000	18 800 000
Střížovice u Plzně	60,7	478 000	2,2	15 000 000	29,0	1 000 000	2,4	3 505	5 000 000	21 478 000
Celkem	64,9	4 331 500	11,1	30 272 640	64,2	2 402 000	21,2	19 535	26 901 000	62 907 140

5. Podrobný popis procesu pozemkových úprav a realizace opatření v modelovém území v letech 1991–2017

Proces pozemkových úprav v povodí Olešenského potoka v období 1991 až 2017 je možné rozdělit do dvou etap. V rámci těchto etap se měnily důvody zahájení, společenské potřeby a cíle pozemkových úprav.

- etapa – jednoduché pozemkové úpravy a jejich dopracování na komplexní pozemkové úpravy včetně realizace prioritních společných zařízení v období let 1991–2005.

- etapa – komplexní pozemkové úpravy zahájené na základě žádostí vlastníků převážující 50 % výměry zemědělské půdy v území v období 2005–2017

5.1. I. etapa procesu pozemkových úprav v povodí Olešenského potoka 1991–2005

Toto počáteční období nové éry pozemkových úprav po politické změně a obnovení vlastnických vztahů k půdě, bylo charakteristické hledáním cesty. Jediné co bylo v roce 1991 jasné, bylo, že je třeba urychleně vydat půdu těm, kdo

se rozhodli vrátit k soukromému hospodaření. Pozemkové úřady měly k dispozici zákon o pozemkových úpravách, který umožňoval přidělit části půdních bloků v přiměřené ceně, vzdálenosti, kultuře a ploše soukromě hospodařícím rolníkům. Tímto předběžným opatřením před vlastnickými výměnami pozemků se sice umožnilo jednostranným aktem státu hospodaření soukromníkům, ale zároveň s e vytvářel protiprávní vztah, kdy na pozemku vlastníka hospodařil jiný vlastník.

Ale zákon o pozemkových úpravách měl znění, které vycházelo z předpokladu, že se pozemkové úpravy budou provádět jako výměny pozemků v rámci celého katastrálního území, respektive na jeho zemědělském půdním fondu.

5.1.1. První komplexní pozemkové úpravy v české kotlině po roce 1991–1995 Olešná u Nezvěstic

V roce 1990 začali v katastrálním území podnikat čtyři soukromě hospodařící rolníci a vznikla tak potřeba urychlených pozemkových úprav. Problém byl, že hospodářům byly přiděleny části půdních bloků, ale ty tvořily převážně pozemky cizích vlastníků a ještě k tomu tyto pozemky nebyly přístupné pro zemědělské mechanizmy. Po provedených průzkumech bylo zjištěno, že v území je zlikvidovaná bývalá cestní síť, rozorané meze a louky, čímž dochází k vodní erozi.

Katastrální území Olešná bylo v období 1991–1992 pečlivě vytipováno pozemkovým úřadem jako modelová oblast pro tvorbu metodiky, její ověření a získání prvních zkušeností z provádění pozemkových úprav. Při výběru území bylo především dbáno na reprezentativnost krajiny, vlastnické držby a aktivity zemědělských subjektů.

Z hlediska provádění geodetických činností bylo v průběhu projekčních prací přistoupeno k formě obnovy katastrálního operátu a tedy i nového zaměření a mapování.

Strategické cíle komplexních pozemkových úprav v Olešné u Nezvěstic byly v roce 1992 stanoveny následující:

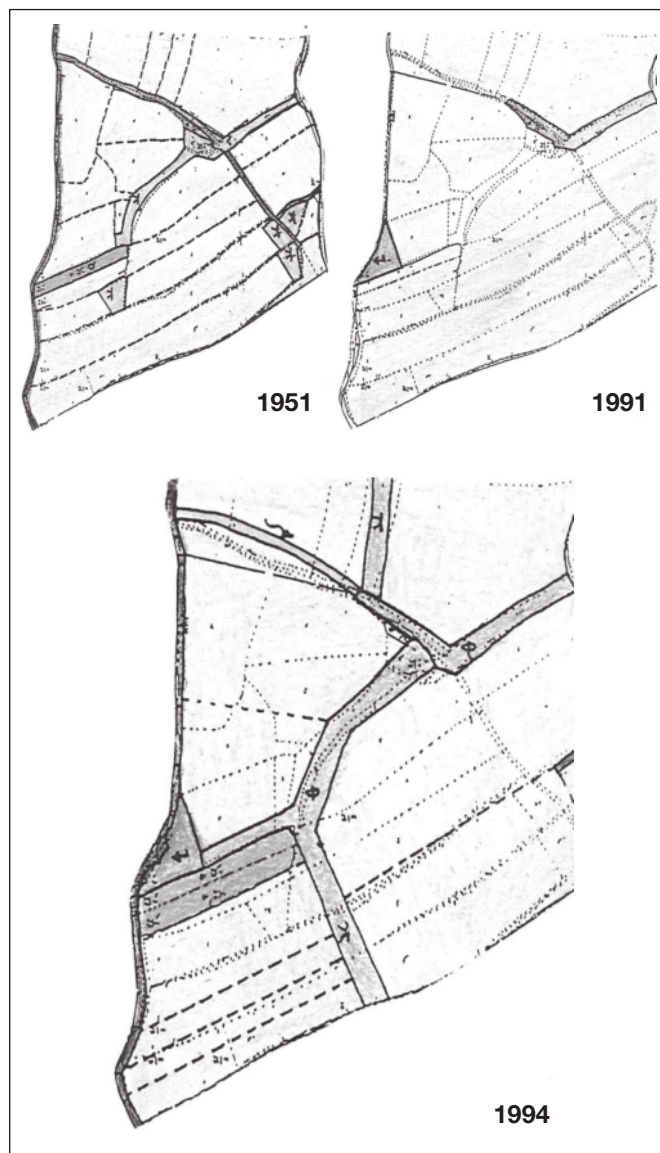
1. Scelit vlastnické parcely pro soukromě hospodařící rolníky a odstranit stav hospodaření na cizích pozemcích, vyjasnit tak stav člověka zemědělce k půdě,
2. obnovit zrušenou síť polních cest v souvislosti se scelemými pozemky hospodařících subjektů, zpřístupnit tak krajinu a její estetické hodnoty,
3. zpomalit degradační procesy na půdě, především erozi, upravit vodní režim v území, zvláště odtok povrchové vody a nahradit zlikvidovanou zeleň v území, to vše formou prostorové a funkční ekooptimalizace pozemků,
4. částečně obnovit krajinný ráz území, který území ztratilo intenzivní velkovýrobou
5. provést obnovu katastrálního operátu včetně vytvoření nové digitální mapy.

Jak se později ukázalo, předpokládané a stanovené cíle byly vhodně nastaveny a také použitá metoda jak projekčních tak geodetických prací se potvrdily jako správné. Tyto strategické cíle platily i v ostatních komplexních pozemkových úpravách v povodí Olešenského potoka.

S výsledky pozemkových úprav se do Olešné u Nezvěstic jezdili seznamovat nejen z jiných obcí, okresů a krajů, ale také zahraniční hosté a významní státní činitelé jako byl například místopředseda vlády a ministr zemědělství Ing. Jozef Lux v roce 1994. Ministerstvo zemědělství ČR vydalo jako první propagační materiál Výsledky komplexních pozemkových úprav v Olešné v roce 1996, kdy ještě nebylo zcela jasné, zdali se bude proces pozemkových úprav ubírat komplexní formou, především ve věci budování společných zařízení z veřejných prostředků. V tomto směru bylo při komplexních pozemkových úpravách v Olešné u Ne-

zvěstic využito poznatků z Bavorska a byla převážná část společných zařízení průběžně vybudována již v době zpracování scelovacího plánu.

Názorný příklad vývoje krajinné struktury v rámci jedné lokality zemědělského půdního fondu v Olešné u Nezvěstic, ukazuje časová řada z let 1952 (před kolektivizací)–1991 (po socializaci) a 1994 (po provedené pozemkové úpravě) Stav 1991–2017 zachycují níže uvedené fotografie.

Obr. č. 7 Dynamika změn struktury krajiny na bloku zemědělské půdy v experimentální ploše Olešná

Počet		Výměra	
E	K	E	K
3	5	0,3837	0,4234
Σ			0,5416
		0,3800	0,0493
		0,2100	0,1253
		0,9737	1,1396

Počet		Výměra	
E	K	E	K
1	1	0,1760	0,5416

Počet		Výměra	
E	K	E	K
2	8	0,7736	0,5416
Σ		0,1760	0,4234
			0,5392
			0,1852
			0,0626
			0,0493
			0,1253
			0,0100
		0,949	1,9366
		6	

Obrázek 1. původní stav před pozemkovou úpravou

Obrázek 2. Po výsadbě průlehu a biokoridoru

Obrázek 3. Stabilizovaný stav opatření

Obrázek 4. Zcela změněná krajina (pokračování čl. násl. strana)

Severní Řecko z pohledu českých zemědělců

V rámci odborné činnosti ČZS z.s. a ČMKPÚ z.s. navštívila počátkem měsíce září 2017 skupina zemědělců severní Řecko. Výsledkem byly zajímavé poznatky a postřehy, které by mohly být poučné i pro nezemědělskou odbornou veřejnost.

Sklizeň obilovin a zrnin byla v těchto klimatických podmínkách ukončena již počátkem měsíce června. Předpokládaná sklizeň rýže, je očekávána v 2. polovině září, je rovněž zajímavá několika ekonomickými faktory. Plochy této plodiny jsou v převážné míře pěstovány soukromíky, kteří udržují zemědělskou výrobu na velmi dobré úrovni. Družstevních – kooperativních hospodářů je minimum. Kvalitní rýže, kterou pěstují, je v celém Řecku součástí potravinového řetězce.

Navštívená oblast Pierie netrpí suchem a oproti ostatním oblastem Řecka je charakteristická bohatým ozeleněním. Jde převážně o rovinaté území mezi pobřežím Egejského moře (Soluňský záliv) a pohořím Olympu. Tímto územím prochází dálnice směrem na Athény. Jednotlivá sídla a letoviště na pobřeží jsou propojena poměrně hustou sítí místních komunikací. Přístupnost k užívaným pozemkům doplňují krátké polní cesty, převážně nezpevněné, většinou doplněné doprovodnou zelení.

Dešťové srážky díky zalesněnému pohoří Olymp udržují i vysokou hladinu spodní vody a tím umožňují rychlé zavodnění pěstovaných ploch rýže. Po převážně ruční výsadbě je rýže jako plodina trvale až do 3 týdnů před sklizní zaplavena.

Po třítydenním vysychání půdy pak následuje mechanizovaná kombajnová sklizeň.

Na rozdíl od dříve hojně pěstovaných obilovin a zrnin se mírně zvyšují i plochy pěstovaného bavlníku. Řecká bavlna vyniká vysokou kvalitou a jemností vyrobené tkaniny. I když je stále soukromými zemědělci pěstována, vzniká obava z vysoké konkurence dovážené méně kvalitní bavlny z Číny.

Úroveň živočišné výroby (stájové objekty a mechanizace), chov skotu, dojníc ovcí apod. je vzhledem k přírodním podmínkám Řecka v porovnání s Českou republikou nižší. Chov skotu v Řecku však není bezvýznamný, podle Eurostatu představuje celkem 650 tis. ks, z toho 129 tis. dojníc při roční užitkovosti 5320 kg mléka /kus.

Do současnosti jsou výsledky realizace pozemkových úprav znatelné v krajině a využívají je zemědělci, obyvatelé krajiny a její návštěvníci. Stavby a opatření realizoval Státní pozemkový úřad a o předané investice se stará obec Nezvěstice. V roce 1998 došlo v rámci navazujících jednoduchých pozemkových úprav ve Chválenicích k propojení hlavních polních cest mezi obcemi. Podobně v roce 2017 byly propojeny na západní části katastrálního území hlavní polní cesty směrem k Želčanům. →

Obrázek 3 Zasakovací travní pás s protierozní funkcí (1997)

Tyto územní vazby a rozvoj účelových komunikací v rámci navazujících obcí dokumentuje komplexnost procesu pozemkových úprav a jeho dlouhodobost a cílevědomost. Naopak argumentace kritiků pozemkových úprav zaměřená na časovou a finanční náročnost a neúplnost opatření vychází z neznalosti podstaty celého procesu pozemkových úprav, obnovy venkova a územního rozvoje. Nezáleží jen na pozemkovém úřadě a projektantu, ale i na zastupitelstvu obce, vlastnících půdy a poslední dobou hlavně příjemci dotací na půdu.

Obrázek 4 Zachycené erozní splaveniny nad pásem (2017)

Zasakovací travní pás a jeho funkce po náhlé erozi v červenci 2017. Dříve byl půdní blok orné půdy pravidelně postižený vodní erozí. Po realizaci zasakovacích pásů trvalého travního porostu s linií keřů je délka odtoku vody a erodované půdy snížena. Došlo sice k převodu orné půdy na trvalý travní porost v místech zasakovacích pásů, ale intenzita zemědělského využití půdního bloku podle pravidel správné praxe mohla být zachována.

Obrázek 5 Letecký snímek katastrálního území Olešná u Nezvěstic v roce 1998 po provedených a realizovaných pozemkových úpravách. Na snímku jsou viditelná všechna realizovaná opatření a scelené pozemky hospodářů zpřístupněné novými cestami. Diverzita a struktura krajiny se po pozemkových úpravách jednoznačně zvýšila.

5.1.2. Jednoduché pozemkové úpravy ve Chválenicích 1991 – ?

Důvodem zahájení pozemkových úprav ve Chválenicích v roce 1991 byl zájem vlastníků o zemědělskou činnost, podobně jako v sousedním katastrálním území Olešná u Nezvěstic. V území začalo podnikat pět zemědělců. Pozemkový úřad provedl jako předběžné opatření jednoduché pozemkové úpravy a přidělil na dočasnou dobu části půdních bloků podnikatelům.

Vlastníci, kterým byly jednoduchou pozemkovou úpravou zatímního užívání pozemkovou úpravou přidělena půda, však hospodařili většinou na cizích pozemcích. Tento právní stav byl dlouhodobě neudržitelný. Pozemkový úřad vybudoval v rámci těchto jednoduchých pozemkových úprav v období 1993–1998 tři polní cesty s výsadbou stromořadí a s opevněnými příkopy.

Obrázek 6 Detailní řešení svodného příkopu, 1993

Obrázek 7 Vedlejší polní cesta vybudovaná v roce 1993

Z výše uvedených důvodů přistoupil v roce 1998 pozemkový úřad k průzkumu veřejného zájmu a přípravné činnosti komplexních pozemkových úprav. Zároveň zadal v rámci meziresortní dohody s ŘSD studii liniové stavby jako podklad pro provedení pozemkových úprav společně se zpracováním územně plánovací dokumentace a rozhodnutí o umístění stavby přeložky silnice I/27.

Vzhledem k průtahům ve zpracování územního plánu obce a nátlaku občanského sdružení stavitelů rodinných domků v severní části obce, nebylo možné do současnosti pokračovat v komplexních pozemkových úpravách, přesto že o trase přeložky bylo rozhodnuto v územně plánovací dokumentaci vyššího územního celku Plzeňského kraje již v roce 1995. Stav přerušovaných pozemkových úprav zůstává od roku 1993 stále stejný a čeká se na závazné územní rozhodnutí ohledně umístění stavby přeložky Chválenic a další trasy I/27.

5.1.3. Jednoduchá pozemková úprava Vlčtejn 1991–1995

Tato pozemková úprava měla za cíl jen přidělení jednoho pozemku pro soukromě hospodařícího rolníka, který začal hospodařit v roce 1991. Pozemková úprava byla provedena formou zatímního bezúplatného užívání. V rámci této pozemkové úpravy byla provedena rekonstrukce jedné polní cesty. Další zájem o pozemkové úpravy ze strany obce ani vlastníků nebyl do současnosti projeven.

5.1.4. Komplexní pozemkové úpravy v Žákavě 1998–2002

Třetí navazující katastrální území v povodí Olešenského potoka bylo území obce Žákava. I zde zahájili svoji činnost soukromě hospodařící rolníci a o pozemkové úpravy požádali vlastníci půdy. Pozemky byly sceleny tak, aby s nimi mohli disponovat vlastníci při pronájmech a obhospodařování.

Pozemkovým úřadem byly realizovány dvě hlavní polní cesty a několik zasakovacích pásů na erozně ohrožených částech půdních bloků. Na části nefunkčního biokoridoru byla oseta tráva a vysázeny rozvolněné dřeviny. Další realizace polních cest byla závislá na rekonstrukci mostku na toku Bradavy. Obec v této věci zahájila přípravu na projekt a žádosti na dotace, ale k realizaci nedošlo.

Obrázek 8 Cesta spojuje obec Žákavou a Milínov

Obrázek 9 Propojení nefunkční části lokálního biokoridoru

5.1.5. Komplexní pozemkové úpravy v Milínově u Nezvěstic 1991–2005

Pozemkové úpravy v Milínově byly zahájeny na žádost soukromě hospodařících rolníků již v roce 1991. Jelikož se aktivita soukromě hospodařících rolníků postupně rozšiřovala, přistoupil pozemkový úřad k zahájení Komplexních pozemkových úprav. Také obec byla aktivní v protipovodňové ochraně a vybudovala z dotací MŽP ČR protierozní mez s průlehem a to v rámci již zahájených komplexních pozemkových úprav. Pozemkovými úpravami se provedla výměna pozemků fyzických osob pod provedenou stavbou průlehu a meze za obecní půdu. Tím se zabránilo opakovaným povodňovým událostem v zastavěné části obce. →

Zároveň byl vybudován obcí interakční prvek a stromořadí při polní cestě. Tyto pozemky veřejně prospěšných opatření pak pozemkový úřad převedl na obec a za zabrané pozemky přidělil vlastníkům zemědělskou půdu ze státních pozemků ve správě bývalého Pozemkového fondu. V roce 2017 provedla obec rekonstrukci polní cesty a kryt vozovky byl proveden z obalované živice. Pozemkový úřad pak jako investor vybudoval v území tři polní cesty s liniemi dřevin, jeden zasakovací průleh a plošné zatravnění s funkcí ochrany infiltrační zóny mělkých půd a erozně ohroženého svahu. Po roce 2004 se způsoby využívání půdy změnila a bloky orné půdy nad vsí se začaly využívat pro pastevní hospodářství (viz foto č. 13).

Obrázek 10 Protierozní a protipovodňová mez s průlehem (2002)

Obr. 13 Plošné zatravnění infiltrační zóny na rozvodnici povodí

6. II. etapa procesu pozemkových úprav v povodí Olešenského potoka 2010–2017

Po roce 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie, dostal proces pozemkových úprav důraz na zprůhlednění vlastnického vztahu k zemědělským pozemkům a realizaci společných zařízení jako obnovy venkovského prostoru a životního prostředí. Upřednostnil se tak veřejný zájem, kdy sice pozemkové úpravy byly stále nástrojem podpory podnikání všech subjektů, ale zároveň se staly nástrojem rozvoje celého mikroregionu, tedy jeho zemědělské části. Přesto byla podmínkou pro účelné a hospodárné provádění těchto veřejných prací za veřejné prostředky dokladovaný zájem více jak poloviny výměry vlastníků zemědělské půdy.

Mezi tím probíhala dále digitalizace katastru nemovitosti ze strany katastrálních úřadů. Na Plzeňsku se podařilo vzájemnou spoluprací propojit pozemkové úpravy, jejichž výsledkem byl obnovený katastrální operát v extravilánu obce, s obnovou a aktualizací intravilánu, kterou zajišťovaly v návaznosti na pozemkové úřady katastrální úřady.

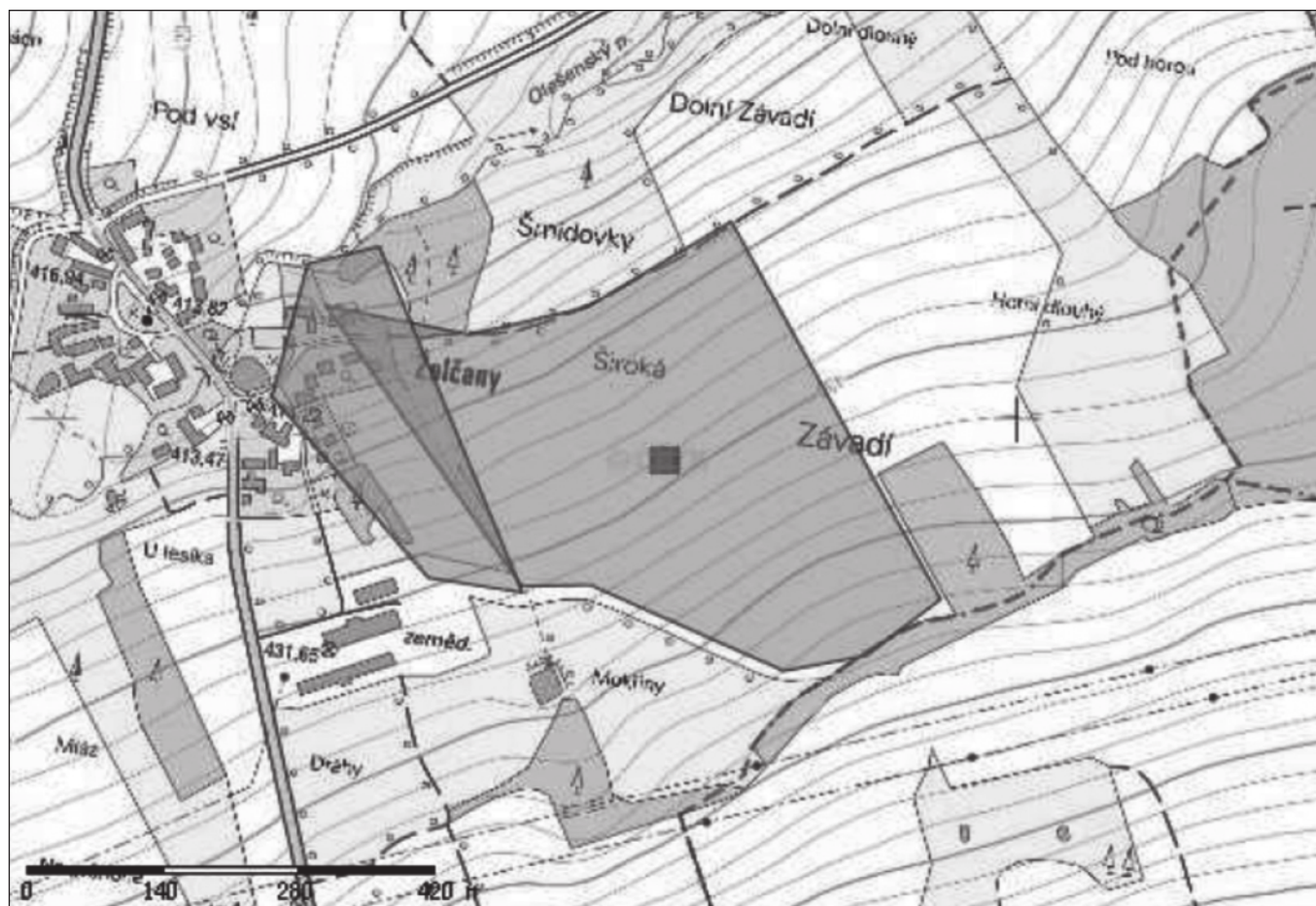
Za období let 1991–2010 se také výrazně posunula administrace a veškeré inženýrské činnosti a úřední postupy tak, že došlo k prodlužování prací a postupů a nárůstu požadavků na odborné zpracování. Zároveň postihla Evropu ekonomická krize a klesly ceny stavebních a projekčních prací, což se negativně projevilo i v tempu pozem. úprav v České republice.

Metodika zpracování plánu spol. zařízení a návrhu nového uspořádání pozemků doznala vývoj, který odstranil možné chyby, které bylo nutné komplikovaně odstraňovat při stavbách společných zařízení, ale prodloužil dobu zpracování dokumentace pozemkových úprav. Plán společných zařízení se dostal na úroveň územního rozhodnutí o umístění stavby. Podobně náročné na administraci je žádání a čerpání finančních prostředků na stavební činnost z Programu rozvoje venkova.

6.1. Komplexní pozemkové úpravy Želčany 2010–2017

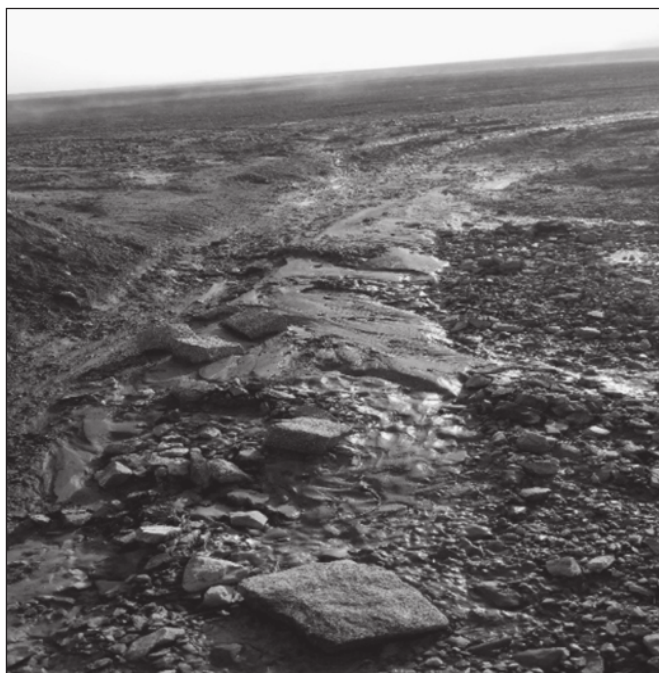
První realizovaná stavba v komplexní pozemkové úpravě je soustava tří polních cest v lokalitě Závadí. Místo se nachází v střední části dlouhého svahu, kde byly Státním pozemkovým úřadem, Pobočka Plzeň, zaznamenány dvě náhlé erozní události a to v roce 2011 a 2013 při přívalových deštích a to na stejném místě. Tyto erozní události jsou evidované v celostátní databázi Monitoringu eroze VÚMOP v. v. i., Praha. Jedná se o opakovanou událost ve stejném místě a podle metodiky MZe by na tomto půdním bloku měla být zpřísněna protierozní technologie agrotechniky jako podmínka pro přijímání přímých dotací na půdu. Zatím se tak nestalo.

Obrázky 14 Dokumentace erozní události v Monitoringu eroze VÚMOP – str. 10–11 (2013)

Shodou okolností se v kritickém místě projevila opakovaně vodní eroze i při stavbě polní cesty a to třikrát (15. 5., 29. 6. a 26. 7. 2017) a narušila prováděné cestní příkopy, které se musely opravit.

Obrázky 15 Dopady místní povodně a náhlé erozní události na stavební práce a zemědělskou půdu (29. 6. 2017) str. 12

Vzhledem k velkému spádu a ploše mikropodolí nad polní cestou, bylo nezbytné navrhnout dostatečně kapacitní cestní příkop se záchytnou funkcí pro případ přívalové srážky.

Obr. 15

Vzhledem k průtokovým rychlostem byl příkop navržen jako opevněný s rovnanino do suchého betonu. Tato technologie byla náročná na ruční práci a podíleli se na ní čtyři kameníků z Moravy, Slovenska, Čech, ale i Rumunska.

Obrázek 16 Kamenické práce na cestním příkopu, který má funkci bezpečného převedení vody z přívalové srážky v krátkém profilu nad obcí.

Obr. 16 Místo propojení dvou polních cest sousedních katastrálních území a obcí po 25 letech

Stavba byla dokončena v srpnu 2017 a tím došlo tak k historickému momentu propojení polní cesty vybudované při pozemkových úpravách v roce 1994 v sousedním katastrálním území Olešná u Nezvěstic. Prostorově a funkčně se propojily polní cesty dvou generací a umocnila se jejich významnost a přínos pro rozvoj celého území a obcí.

7. Závěr a shrnutí

Tato zpráva o průběhu a výsledcích pozemkových úprav v území Olešenského potoka za období čtvrt století přináší informace, které mohou být využity pro získání reálné představy o možnostech dalšího nasměrování procesu obnovy zemědělské krajiny a rozvoje venkovského prostoru. V roce 1991 byly pozemkové úpravy vnímány jako součást restituční zemědělského majetku a jako agrární operace zlepšující podmínky pro hospodaření. Na příkladu modelového území je však patrné, že i v devadesátých letech minulého století se pozemkový úřad snažil společně s obcemi, meliorační správou a zemědělci řešit problematiku eroze půdy a odtoku vody z povodí. Podobně byl realizován výsadby prvních biokoridorů a biocenter územního systému ekologické stability.

Tyto širší územní vazby v modelovém území byly postupně během dvacetiletí prohlubovány, tak jak se jednotlivé subsystémy budovaly v rámci navazujících pozemkových úprav v sousedních katastrálních územích. Některá opatření získala svojí plnohodnotnou funkci až po řadě let. Celý proces přípravy řízení, zpracování, projednání, správního řízení, majetkoprávní přípravy a stavebního řízení trvá 8–10 let. To je ten fenomén vlastnických vztahů a katastru nemovitostí, který musí být v demokratické společnosti respektován. Proto také synergický efekt a ekonomická návratnost budovaných opatření trvá někdy čtvrt století.

Zároveň z výsledků vyhodnoceného modelového území vyplynula poměrně nízká míra realizace majetkoprávně připravených opatření, lišící se podle jednotlivých území a obcí. To potvrzuje různou úroveň zapojení celého sociálního okolí, místní komunity a všech partnerů v dlouhodobém procesu. Mnohdy je zapotřebí proces sledovat a prosazovat jeho realizaci několik volebních období. Dá se tvrdit, že investor v případě modelového území byl dvacet pět let stejný, včetně personálního obsazení Pobočky Plzeň. Podobně je na území celé sledované území hospodářící subjekt. Dalším faktorem nižší míry realizace v některých územích jsou překážky, které musí odstranit správci infrastruktury jako jsou silnice (ŘSD) a podobně.

Přesto zůstávají pozemkové úpravy mnohdy jediným nástrojem pro rozvoj venkovské krajiny, její zachování přírodních potenciálů, úrodnosti půdy a možností realizace adaptačních opatření při postupujících klimatických extrémech. Především v oblasti nápravy způsobů využívání zemědělské půdy na neúměrně velkých půdních blocích představují pozemkové úpravy směr řešení neuspokojivého stavu. Odborníci a výsledky výzkumných projektů potvrzují, že protierozní a vodohospodářská opatření technického charakteru jsou pro adaptaci na klimatické změny a nápravu nevhodných způsobů využívání zemědělské krajiny nezbytná. Také protipovodňová a protierozní opatření jsou vnímána jako ochrana zastavěného území obce. Toto tvrzení je možné doložit konkrétními čísly a vynaloženými veřejnými prostředky. I když to tak část zemědělské veřejnosti nevnímá, pozemkové úpravy jsou z dlouhodobého pohledu nástroj pro udržitelnou zemědělskou produkci.

Zpracovala Pobočka Plzeň Krajského pozemkového úřadu pro Plzeňský kraj v roce 2017 jako podklad pro osvětový a propagační materiál při příležitosti semináře a exkurze pořádaného RO SZIF České Budějovice – akční plán pro rok 2017 Celostátní síť pro venkov.

Jak a proč se zabývat uspořádáním krajiny v územním plánu

Vladimír Mackovič

Úvod

Ve společnosti se čas od času diskutuje o problémech krajiny. Obvykle v návaznosti na aktuální situace jako jsou povodně, nedostatek vody projevující se v území suchem či splach s polí, který zanechá blátem náves. To jsou příklady takových situací. Dříve či později se v takové diskusi objeví názor, který tvrdí, že je to chyba územního plánování, protože neřeší dostatečně krajinu. Rád bych do diskuse na téma krajina v územním plánování také přispěl. Soustředím se na úroveň územního plánu, který má v zadání povinného obsahu přímo uveden požadavek na řešení koncepce uspořádání krajiny.

Atributy krajiny

A. Krajina jako konglomerát¹ funkcí

Základní funkce, které krajina plní, lze rozdělit do dvou základních skupin. A to na funkce produkční a funkce mimoprodukční. Krajina plní obě skupiny funkcí jako celek. V území však lze vymezit prostory vzájemně se lišící potenciálem pro tu kterou funkci.

Mimoprodukční funkce

Mimoprodukční funkce jsou označovány jako veřejný zájem. Mezi základní podmínky pro plnění mimoprodukčních funkcí krajiny v daném území patří:

- zajištění územních podmínek pro udržitelnou existenci a vývoj „alespoň nezbytného“ spektra přírodních a přírodních blízkých společenstev. Jedním z cílů je dosažení potřebné míry ekologické stability daného území
- umožnění žádoucího koloběhu vody a zajištění územních podmínek pro příznivý vodní režim území
- umožnění nepobytové rekreace a relaxace obyvatel v přírodním prostředí „jejich“ krajiny (krajiny v území kde obyvatelé bydlí)
- k mimoprodukčním funkcím kulturní krajiny lze také přiřadit zachování kulturního dědictví, územní ochranu vybraných estetických, historických, pocitových hodnot v krajině a zvláštních hodnot, které jsou krajině připisovány dotčeným obyvatelstvem.

Produkční funkce

Produkční funkce jsou primárně v zájmu „uživatele dané části území“. Jedná se zejména o zemědělské hospodaření, lesní hospodaření, těžbu nerostných surovin a hospodářské využívání vodních zdrojů. Hospodářské činnosti mohou být ve výraznějším střetu s mimoprodukčními funkcemi. K ovlivnění hospodářské činnosti nemá územní plánování příliš mnoho nástrojů. A ty které má, lze označit spíše jako nástroje „nepřímé“. Jedná se zejména o:

- stanovení podmínek pro stavební činnost,
- stanovení podmínek pro změny ve využití území,
- stanovení podmínek pro dělení či slučování pozemků

Jedná se tedy o záležitosti, o kterých se rozhoduje ve správních řízeních. Územní plán však nemůže například nařídí zemědělcům, kde má orat po vrstevnici či kde má vysázet alej nebo remízky. I když by taková opatření snížila rizika erozního ohrožení daného území.

B. Krajina jako mozaika

V důsledku dlouhodobého a různorodého užívání území má krajina ČR mozaikovitě uspořádání. Velikost, rozmístění

a způsob využití jednotlivých „zrn“ je rozdílné a často pro jednotlivé regiony či subregiony charakteristické. Atributy jednotlivých „zrn“ výrazně závisí na tom, jak je daná část území užívána či jakou „funkci“ má dané „zrno“ v území plnit.

Územní plánování má potenciál a nástroje k posouzení „stávající mozaiky“ a k návrhu „nekolizní mozaiky“ tj. navrhnout a odůvodnit potřebné korekce v uspořádání stávající mozaiky. Zjednodušeně řečeno na základě vyhodnocení stávajícího „land use“ odůvodnit jeho případné korekce. K základním důvodům korekce patří veřejný zájem na plnění mimoprodukčních funkcí krajiny a udržitelný rozvoj krajiny jako funkčního konglomerátu.

V současné době je v ČR k dispozici jen jeden nástroj, kterým lze závazně vyjádřit názor na žádoucí způsob land – use, a tím je územní plánování. Explicitně je to řečeno na úrovni obcí, které mají ve svých územních plánech navrhnout koncepci uspořádání krajiny.

Koncepce uspořádání krajiny v územním plánu

V územním plánu je tedy potřeba primárně posoudit a vyhodnotit, zda stávající způsob využití krajiny umožňuje v daném území žádoucí plnění mimoprodukčních funkcí. A v dalším kroku navrhnout takové uspořádání krajiny, které lze označit jako podmínku jejího udržitelného rozvoje.

Územní plán má k návrhu a vyjádření koncepce uspořádání krajiny následující základní nástroje:

- **výběr a rozmístění** jednotlivých ploch s rozdílným způsobem využití na základě spektra daného vyhláškou.

To znamená cíleně „pokrýt“ krajinu plochami zemědělskými, plochami lesními, plochami přírodními, plochami vodními a vodohospodářskými, plochami těžby a plochami smíšenými nezastavěného území tak, aby ve svém souhrnu vyjadřovaly žádoucí způsob využití řešeného území a udržitelný rozvoj krajiny. Z rozmístění ploch také vyplývá, jaký typ managementu kulturní krajiny se v jednotlivých částech očekává.

- **způsob vymezení** jednotlivých ploch tj. velikost či rozsah plochy, průběh její hranice
- **stanovení podmínek** pro využití dané plochy

To znamená specifikovat a odůvodnit

- *převažující způsob využití*
- *pokud lze stanovit přípustné využití*
- *nepřípustné využití*
- **stanovení prostorových podmínek**

Prostorovou „regulaci“ stanovovat dle konkrétní potřeby. Jedná se zejména pro stavby povolené dle §18 odst. 5. Sleduje se tím stanovení základních podmínek ochrany krajinného rázu.

Mezi další nástroje, které lze při řešení krajiny v územním plánu také využít patří:

- stanovení ploch pro změny využití krajiny
- vymezení veřejně prospěšných opatření v krajině
- vymezení ploch a koridorů v krajině, ve kterých je rozhodování o změnách v území podmíněno zpracováním územní studie

Těmito dalšími nástroji lze promítnout do navržené koncepce uspořádání krajiny již vyprojektované „krajinařské“ záměry, které jsou k dispozici v době zpracování územního plánu. Jako příklady lze uvést přírodě blízká protipovodňová opatření (suché poldry, rozlivová území apod.) nebo pro-

tierozní opatření, která byla připravena v rámci procesu komplexních pozemkových úprav či jako opatření vyplývající z plánování v oblasti vod. Jiným příkladem mohou být rozhodnutí obce, kraje nebo státní správy realizovat v krajině veřejně prospěšné opatření. A příkladem do třetice mohou být záměry některých vlastníků směřované na jejich pozemcích jako je zalesnění, obnovení rybníku, výsadbě dřevin či zatravnění apod.

Závěr

Krajinu ve správním území obce tvoří nemovitosti desítek či stovek vlastníků. Územní plán může výše popsaným způsobem nastavit územní podmínky pro vlastníky a uživatele krajiny jako „pravidla“ pro vzájemně se doplňující, podmiňující nebo nekolidující činnosti. Cílem by měl být udržitelný rozvoj krajiny a územní ochrana veřejných zájmů v krajině na dané úrovni.

Myslíte, že nastavení pravidel je málo a neřeší problémy krajiny uvedené v úvodu? Na druhé straně bude známo, co se kde může a nemůže a omezí se tak vznik dalšího problematického užívání krajiny. Nastavení pravidel nelze ztotožnit s vlastní hrou. Tu hrají až vlastníci, uživatelé, veřejná správa, investoři, veřejnost apod. A územní plán je jen jedním ze sady nástrojů, který lze využít při ochraně a tvorbě krajiny.

Územní plánování krajiny „dluží“ řadu jiných věcí, o kterých by bylo vhodné či potřebné diskutovat při tvorbě nového stavebního zákona. Ale to je již o jiné diskusi.

Poznámky:

¹ směsice, nesourodý celek

(Uveřejněno se souhlasem redakční rady časopisu Asociace pro urbanismus a územní plánování, vnitřní tiskárna č. 100.)

Jak jsem potkával stavební zákony

Vladimír Mackovič

Do urbanistického střediska jsem nastoupil v roce 1976. Můj první odborný seminář, který jsem jako začínající „územák“ absolvoval, prezentoval dva nové zákony. Jednalo se o nový stavební zákon a nový zákon o ochraně zemědělského půdního fondu. Předkladatelé obou zákonů svorně avizovali ukončení vzájemné averse. Slibovali si, že nové zákony umožní smysluplnou symbiózu. Územní plánování se mělo stát preventivním nástrojem ochrany nejhodnotnějších částí zemědělského půdního fondu. Ani po více než 40 letech však k symbióze nedošlo. Spíše naopak, antagonismus narostl.

V druhé polovině 80–tých let se mohlo zdát, že odborná složka posiluje svoji pozici v procesu územního plánování. Urbanista mohl při pracích na ÚPD vycházet a opírat se o mezinárodně uznávaný materiál „Zásady a pravidla územního plánování“ (VÚVA, URBION, 1983), který rozpracoval pět problémových okruhů v oblasti územního plánování. Jiným příkladem je materiál, pro který byl v praxi užíván název „Urbanizace ČR“. Byl rozpracován v druhé polovině 80–tých let pro úroveň republiky a úroveň krajů. Projektový ústav Terplán Praha se zabýval republikovou úrovní urbanizace a současně koordinoval práce krajských urbanistických středisek na úrovni krajů.

Ale obraťme se k osudu stavebního zákona po roce 1989. V první polovině devadesátých let probíhaly intenzivní přípravy nového stavebního zákona, který měl mít kodexový charakter. Do procesu územního plánování bylo potřeba promítnout zejména společenské změny. Pro „politický kvas“ první poloviny 90–tých let nebylo dostatečným stimulem přijetí zásadního dokumentu stavebního práva. Každodenní potřeba rozhodování v tehdejších stavebním boomu vedla k novelám stávajícího zákona. V období 1990 – 1999 proběhlo 6 novel. Do roku 2007, kdy byl k 1. lednu zákon č. 50/1976 Sb. zrušen, proběhlo celkem 20 novel. V průměru jedna novela na každý rok. Svědčí to o tom, že „padesátka“ nebyla novelizovatelná? Nebo byly jednotlivé novely přijaté v nevyhovující podobě? V každém případě sloužil cca 30 let.

Po několikaleté přípravě se podařilo přijmout v roce 2006 zcela nový stavební zákon. Po deseti letech se však začíná intenzivně mluvit o jeho nahrazení novým zákonem. Do jaké míry je to opodstatněné? Od ledna 2007 se novelami upravoval jeho obsah více než 20 krát. Svědčí to o jeho špatné kvalitě? Nebo to byly potřebné korekce přispívající k „usazení“ zákona do běžné praxe?

Ve společnosti začíná posilovat názor, že problémy ve výstavbě nelze vyřešit dalšími novelami. Je však zřejmé, v čem je stávající zákon chybný? Nestačí jen obecné floskule, že je zastaralý, těžkopádný apod.. Je potřeba specifikovat příčiny. Jinak hrozí, že se problémy budou opakovat i v novém zákoně. Co vše je potřeba zahrnout do přípravy nového stavebního zákona?

Kdo jsou stěžejní hráči v procesu územního plánování a tím i v přípravě nového zákona?

Politická sféra

Politici využívají, či by chtěli využívat, proces územního plánování k naplňování svých volebních slibů. Politické vize se však musí „vejít“ do jednoho volebního období. Z cyklického charakteru a několik druhů voleb (do poslanecké sněmovny, do senátu, do krajských zastupitelstev, do obecních zastupitelstev) vyplývá základní požadavek politické sféry na stavební zákon. A tím je operativnost a variabilita jeho použití. Například závaznost ÚPD bývá časovým problémem, pokud existuje úmysl realizovat záměr, který je v rozporu s vydaným obsahem územního plánu.

Politická sféra je tím posledním a rozhodujícím faktorem, který koriguje obsah navržených zákonů a jejich změn, neb je nadána mocí zákonodárnou. Problém však nastává, pokud dochází příliš často názorovým obrátům v „zákonodárné sestavě“.

Státní správa

Státní správa využívá, i by měla využívat, územní plánování jako nástroj k plnění úkolů, za které v území odpovídá. Jedná se například o gesci udržitelného rozvoje území ČR, který by neměl probíhat na úkor našich potomků. Je garantem mezinárodních závazků, které se týkají území ČR. Odpovídá na celostátní úrovni za rozvoj sídelní struktury, nadřazené veřejné infrastruktury apod.. Státní správa má být garantem veřejných zájmů v území.

Státní správa je na pomyslném „výkopu“ legislativních opatření. Následně po schválení právních předpisů je státní správa prostřednictvím dotčených orgánů, úřadů územního plánování a stavebních úřadů garantem jejich dodržování v procesu územního plánování.

Samospráva

Po roce 1990 se se logicky zvýraznila role samosprávy v procesu územního plánování. Krajské samosprávy vydávají aktualizace ze zákona povinných zásad územního roz-

voje. Obecní zastupitelstva rozhodují o tom, zda pro své správní území pořídí a vydají územní plán či jeho změny.

Postupně „krystalizuje“ vztah kompetencí veřejné správy za obsah řešení v územně plánovacích dokumentacích krajů a obcí (vztah kompetencí krajských a obecních zastupitelstev za územní rozvoj jejich správních území, přenášení kompetencí státní správy na samosprávu tzv. princip subsidiarity¹).

Vlastníci

Po roce 1990 byl obnoven institut vlastnictví se svými právy a povinnostmi. Logicky se tento institut promítá do územního plánování. Vlastnická práva mohou být dotčena jen za určitých podmínek (veřejný zájem, ze zákona a za náhradu). Územní plánování stanovuje pravidla pro využívání území a tím se dotýká práv vlastníků.

Existují také právní názory, které mezi práva vlastníka zařazují i právo „stavět“. Lze předpokládat, že se postupně, na základě soudních rozhodnutí o ÚPD napadených u soudů, upřesní či vyjasní pozice vlastnických práv v procesu územního plánování.

Veřejnost

Po roce 1990 se do procesu územního plánování výrazně promítá požadavek zainteresované veřejnosti vyjadřovat se k obsahu pořizované ÚPD či k rozhodování o projednávaném investičním záměru.

Opět je potřeba hledat názorovou shodu na právo veřejnosti ovlivňovat zaměření územního rozvoje počínaje koncepcemi a konče rozhodováním o konkrétních záměrech. Přitom je však potřeba mít na zřeteli práva, odpovědnost a kompetence státní správy, samosprávy, principu zastupitelské demokracie, práva vlastníka, záměry a možnosti investora a v neposlední řadě projektanta, který garantuje odbornou správnost navrženého řešení. Otázkou je také ekonomická realita podnětů a připomínek veřejnosti.

Projektanti

Teorie urbanismu představuje jedno ze základních odborných východisek územního plánování. Nutno konstatovat, že i teorie se průběžně vyvíjí. Zdá se, že v současné době probíhá odborná diskuse, která má nádech mezigeneračního názorového střetu. Bohužel ne vždy se daří nastartovat věcně odbornou diskusi. V podstatě mezigenerační názorová výměna bývá přínosem, pokud je na všech stranách snaha diskutovat, vysvětlit a obhájit své názory racionálně reagovat na argumentaci druhé strany. Problém však vznikne, když se místo argumentů druhá strana jen „nálepkuje“.

Další faktor, který ovlivňuje sféru projekce v územním plánování, představuje rigidní požadavek na tržní princip výběru projektanta. Znalost vývoje území za delší období je kvalitativní deviza, která však není dostatečně ceněna. Územní plán či zásady územního rozvoje může řešit příslušně autorizovaná osoba z druhého konce republiky. Stačí, že ve výběrovém řízení nabídne dostatečně nízkou cenu. A ona ji s klidem nabídne, protože neví o spektru problémů v daném území, tak jak o nich ví projektant, který v daném území působí delší dobu. Silící trend vznikajících pozic městských architektů či dokonce jejich útvarů nasvědčuje tomu, že si samospráva začíná uvědomovat význam a potřebu kontinuálního odborného dohledu nad územním rozvojem jejich správního území.

Závěr

Ve stavebním zákoně je potřeba hledat vyvážené vazby a potřeby všech „základních hráčů“ územního plánování. Jen silové prosazení názorů, či „házení klacků pod nohy“ kvalitě nového zákona nepřispěje.

Jedním z principů územního plánování by mělo být hledání řešení, které lze zainteresovanými účastníky označeno jako „win-win“². Obdobný princip by měl být uplatněn při tvorbě nového zákona. „Hráči“, kteří vstoupí do přípravy nového stavebního zákona s úmyslem dosáhnout potřebné názorové shody, by neměli odcházet s pocitem, že na celé čáře prohráli.

Poznámky:

¹ **princip subsidiarity** znamená politickou zásadu, podle níž se rozhodování a zodpovědnost ve veřejných záležitostech má odehrávat na tom nejnižším stupni veřejné správy, který je nejbližší občanům. Vyšší úrovně správy mají rozhodovat jen tam, kde si to povaha věci vyžaduje. Například rozhodování o dětských jeslích nebo parku má patřit do kompetence obce, kdežto univerzita nebo dálnice má být v kompetenci kraje nebo státu. Princip subsidiarity je tak prohloubením myšlenky demokracie, je opakem centralismu a zdůrazňuje decentralizaci a úlohu samospráv.
in: https://cs.wikipedia.org/wiki/Princip_subsiarity

² **Win-win strategie** je proces řešení konfliktu, který si klade za cíl vyjít vstříc všem jeho účastníkům.
win-win – kooperativní metoda. Strany usilují o vzájemný prospěch, tak aby uspokojily své potřeby a snaží se nacházet řešení, které není v přímém konfliktu s požadavky druhé strany. Výsledkem takového jednání je uspokojení potřeb všech stran, často se synergickým efektem (zisk z dohody přesahuje uspokojení potřeb zúčastněných stran).
Takovéto jednání podporuje dlouhodobé vztahy.
In <https://cs.wikipedia.org/wiki/Win-win>

***Uveřejněno se souhlasem autora
(poznámka redakce časopisu Pozemkové úpravy)***

■ NENECHTE SI UJÍT ■

Nabídka tématického zájezdu v r. 2018

Českomoravská komora pro pozemkové úpravy společně s Českou zemědělskou společností připravuje při příležitosti oslav 100. výročí vzniku Československé republiky autokarový tematický zájezd do Podkarpatské Rusi (Zakarpatské Ukrajiny), která byla do r. 1939 součástí Československa.

Navštívíme místa, kterým hlavně česká menšina pomohla k rozvoji a zlepšení života místních obyvatel okolí Mukačeva a Užhorodu.

Byl to významný krok v životě našich předků, který stojí za to ho důstojně připomenout, i když dnes její tehdejší obyvatelé Češi, Slováci, Poláci a Ukrajinci žijí převážně každý v jiném státě.

Předběžný termín 5ti denního plánovaného zájezdu je 21. – 25. 5. 2018.

Samozřejmou součástí kromě návštěv historických a kulturních památek bude i zemědělská tematika.

Kontakt a bližší informace pro zájemce:

**Ing. A. Svoboda, ČMKPÚ z.s.,
Novotného lávka 200/5,
110 00 Praha 1 - Staré město**

**Tel.: 221 082 270
Mobil: 608 525 662**

Vodohospodářské stavby v procesu pozemkových úprav

Ing. Tomáš Purkrábek, vedoucí oddělení VHS Hradec králové, oddělení vodohospodářských staveb Hradec Králové, správa HOZ – oblast povodí Labe a povodí Dolní Ohře

Osnova

1. Stavby k vodohospodářským melioracím pozemků
2. Typy HOZ
3. Postup v rámci KoPÚ (OVHS x pobočka SPÚ)
4. Podmínky OVHS v rámci zahájení KoPÚ
5. Dotčení HOZ v rámci PSZ
6. Ukázka revitalizace – dotčení HOZ v rámci PSZ
7. Přípomínky k předkládaným projektovým dokumentacím (pro vydání SP)
8. Vybrané náměty v rámci KoPÚ a vodohospodářských staveb
9. Dotčení POZ v rámci KoPÚ
10. Probíhající projekty dotýkající se vodohospodářských staveb
11. Příklad využití přerostových závlah – Ornitologický park Josefovské louky
12. Příklad revitalizace HOZ v rámci LBK – k.ú. Vesec u Jičína
13. Závěr

Stavby k vodohospodářským melioracím pozemků

odvodnění – hlavní odvodňovací zařízení (HOZ) a podrobné odvodňovací zařízení (POZ) čerpací odvodňovací stanice

závlahy – hlavní a podrobné závlahové zařízení, včetně závlahových nádrží a čerpacích závlahových stanic

protierozní opatření – protierozní příkopy, průlehy, terasy, přehrážky, suchá nádrž

Stavby k vodohospodářským melioracím pozemků

Odvodnění

1. Hlavní odvodňovací zařízení (HOZ)

- liniové stavby (otevřené, zakryté kanály), čerpací stanice
- ve vlastnictví státu nebo zprivatizovány
- zpravidla na cizích pozemcích
- výstavba financována státem

2. Podrobné odvodňovací zařízení (POZ)

- sběrné a svodné drény nebo otevřené příkopy zaústěné do HOZ, do vodního toku, příkopu
- zpravidla ve vlastnictví vlastníka pozemku (zákon o půdě)
- výstavba financována uživatelem (investorem zemědělský podnik)

funkční souvislost HOZ a POZ – identifikace závad odvodnění

Typy HOZ – otevřené:

- nezpevněné – zemní (opevněním je pouze travní drn)
- opevněné
- žlabovka
- betonové tvárnice („klasovky“, polovegetační tvárnice apod.)
- kapacita HOZ: HOZ byly v minulosti navrhovány v luční trati (TTP) na Q1 až Q2 v orné trati na Q5

Typy HOZ – zakryté (trubní):

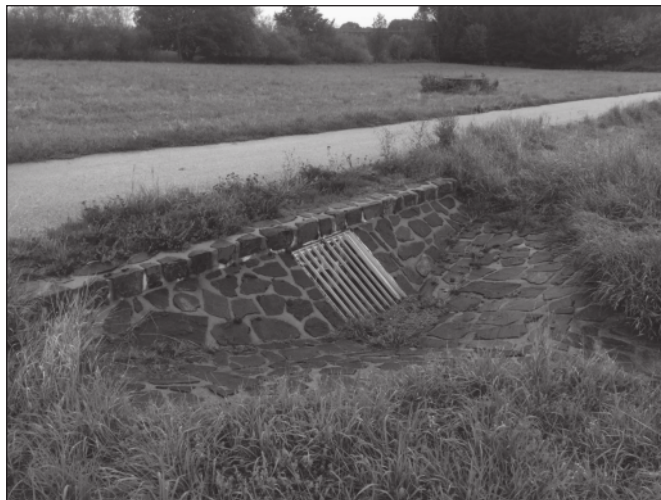
Zakryté (trubní) od DN 300 mm (včetně), součástí jsou tyto objekty:

- šachty drenážní kontrolní DN 800 a 1000 mm – podzemní nebo nadzemní
- vtoky (čelní, boční, s lapákem splavenin, kombinace předcházejících apod.)
- výustě (čelní, boční), shybky (převážně u křížení s VT, případně s podzemním zařízením)

Typy HOZ – otevřené

Typy HOZ – zakryté (trubní)

Postup v rámci KoPÚ mezi OVHS a pobočkou SPÚ

- OVHS vydává své vyjádření o existenci HOZ v rámci zahájení KoPÚ a stanovuje podmínky
- účastní se zjišťování hranic staveb v rámci mapování polohopisu

- OVHS vydává své vyjádření k předloženému PSZ projednává, stanovuje podmínky a vydává vyjádření k projektovým dokumentacím pro vydání stavebního povolení (většinou v rozsahu pro provedení stavby) k jednotlivým technickým opatřením (stavbám), které se dotýkají staveb HOZ nebo HZZ
- navržené pozemky pod otevřeného HOZ kontroluje zástupce příslušného KPÚ při zajištění souhlasu v rámci odsouhlasení Návrhu nového uspořádání pozemků, schvaluje vedoucí pracovník příslušného oddělení VHS – viz. Informace OMPÚ č. 1/2017 – cituji: „*V případě pozemků pod melioračními stavbami podepíše soupis nových pozemků rovněž zástupce OVHS. U podpisu bude uvedeno datum, čitelně jméno, funkce a útvár.*“

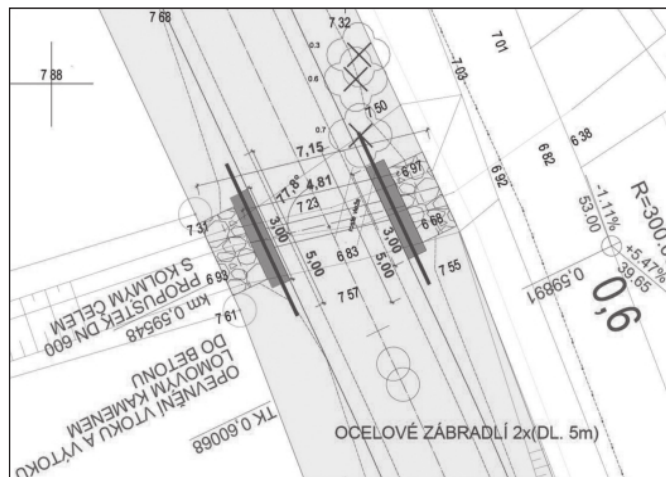
Priorita návrhu pozemků: pod stavbou v majetku státu x pozemek státu !!!

Podmínky OVHS v rámci zahájení KoPÚ:

- respektovat HOZ a zachovat jejich funkčnost,
- zaměřit hranice parcel u otevřených HOZ ve vzdálenosti 0,5 m od břehové hrany a na trubních (zakrytých) HOZ zaměřeni šachet a jiných objektů HOZ (vtoky, výusti apod.),
- **pod objekt otevřeného kanálu HOZ navrhnout s odkazem na Informaci OMŘPÚ**
č. 3/2015 ze dne 23. 9. 2015 č. j. SPÚ 464602/2015 Metodického návodu k provádění pozemkových úprav ve znění změny č. 1 Č. j.: SPU 043116/2017 ze dne 31. 3. 2017 článku 2.3.5. **v rámci návrhu nového uspořádání pozemků pozemek do vlastnictví České republiky** a příslušnosti hospodaření SPÚ, a to druh pozemku vodní plocha, způsob využití koryto vodního toku umělé. V případě, že nebudou pod otevřeným kanálem HOZ umístěny pozemky do vlastnictví ČR a příslušnosti hospodaření SPÚ, žádáme o písemné zdůvodnění,
- **vlastníci nově navržených pozemků, pod kterými se nalézají zakryté (zatrubněné) úseky HOZ, budou seznámeni s existencí tohoto zařízení**
- zakreslit trasu HOZ a plochy POZ do hlavního výkresu PSZ,
- bude-li v rámci PSZ navrženo opatření, které se bude dotýkat stavby vodního díla
HOZ, požadujeme jej předložit k odsouhlasení technického řešení,
- pokud bude uvažováno s výsadbou podél HOZ, je nutné provádět pouze jednostrannou výsadbu
- HOZ musí být přístupno z jedné strany pro případ udržovacích prací nebo havárie.

Dotčení HOZ/vodního toku v rámci PSZ:

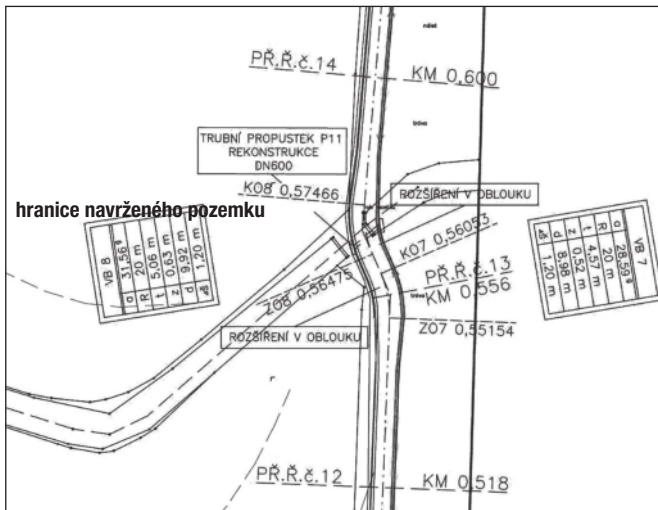
- **trubní propustek na polní cestě** – nový nebo rekonstrukce stávajícího
- **zaústění příkopu od polní cesty** – soutokový objekt

Upozornění: v rámci návrhu nového uspořádání pozemků navrhnout pod tento objekt **samostatný pozemek**, aby mohl být převeden obci spolu s polní cestou, vč. propustku, nebo jiným zařízením.

Dotčení HOZ/vodního toku v rámci PSZ:

výřez situace – DTR – chybí navržený pozemek pod přídlažbou!

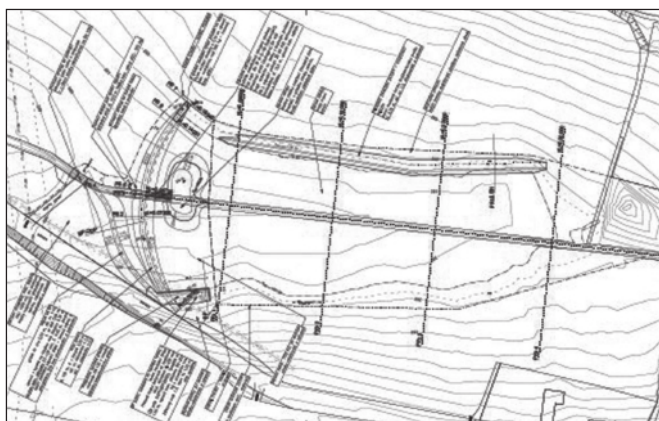

Pokračování – dotčení HOZ/vodního toku v rámci PSZ:

- zaústění drenáže (odvodnění pláně polní cesty – jednoduchý typový objekt bez nutnosti majetkoprávního vyřádkování)
- zaústění trubního kanálu do stavby HOZ – odvedení dešťových vod z polní cesty, VN, poldru a pod.

Pokračování – dotčení HOZ/vodního toku v rámci PSZ:

- výstavba malé vodní nádrže – zrušení HOZ až po úroveň hladiny normál. nadržení!
- výstavba poldru – zrušení HOZ především hlavně pod hrází a příslušnými objekty (požerák, bezpečnostní přeliv, výust....), v případě zahloubení i v zátopě

Pokračování – dotčení HOZ/vodního toku v rámci PSZ:

- výstavba tůně

- Zachování funkce POZ (podchycení a převedení pod objekt)

Pokračování – dotčení HOZ/vodního toku v rámci PSZ:

- výstavba mokřadu

- zachování funkce POZ (podchycení a převedení pod objekt)

Pokračování – protierozní opatření opatření v rámci PSZ:
Výstavba protierozního opatření

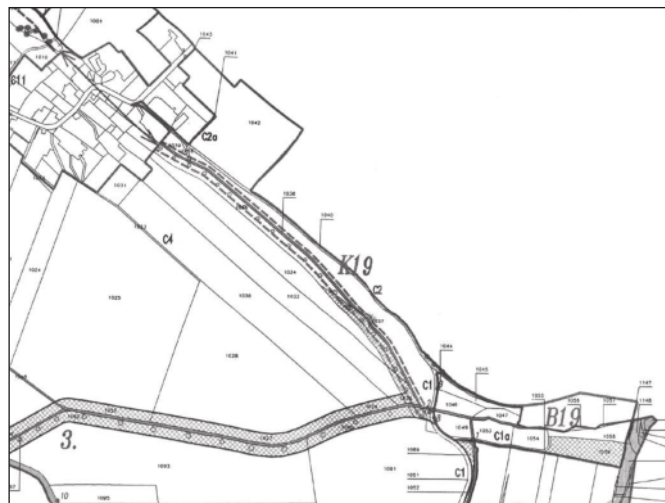

- průleh s odvedením povrchových vod do recipientu nebo HOZ
- průleh se zasakováním (bezodtokový)

Průleh s odvedením vod trubním kanálem do VT

Pokračování – dotčení HOZ v rámci PSZ – ukázka realizace:

- HOZ jako součást biokoridoru (LBK a RBK)

Pokračování – dotčení HOZ v rámci PSZ – ukázka realizace:

HOZ jako součást biokoridoru (LBK a RBK) – (k.ú. Vesec u Jičína)

Revitalizace HOZ jako součást lokálního biokoridoru

Pokračování – dotčení vodního toku – ukázka realizace:

- revitalizace (k.ú. Železnice)

Pokračování – dotčení trubního kanálu v rámci PSZ – ukázka realizace:

odkrytí zakrytého (trubního) HOZ – specifický případ, nutné individuální řešení!

Ukázka výstavby tůň na zakrytém (trubním) kanále v rámci KoPÚ v k.ú. Hněvnice (pobočka Plzeň, se svolením Ing. Mazína)

Varianta k výstavbě nového nebo rekonstrukci trubního propustku – BROD

z hlediska zachování kapacity HOZ nebo vodního toku, migrační prostupnosti pro vodní živočichy je žádoucí budovat brody

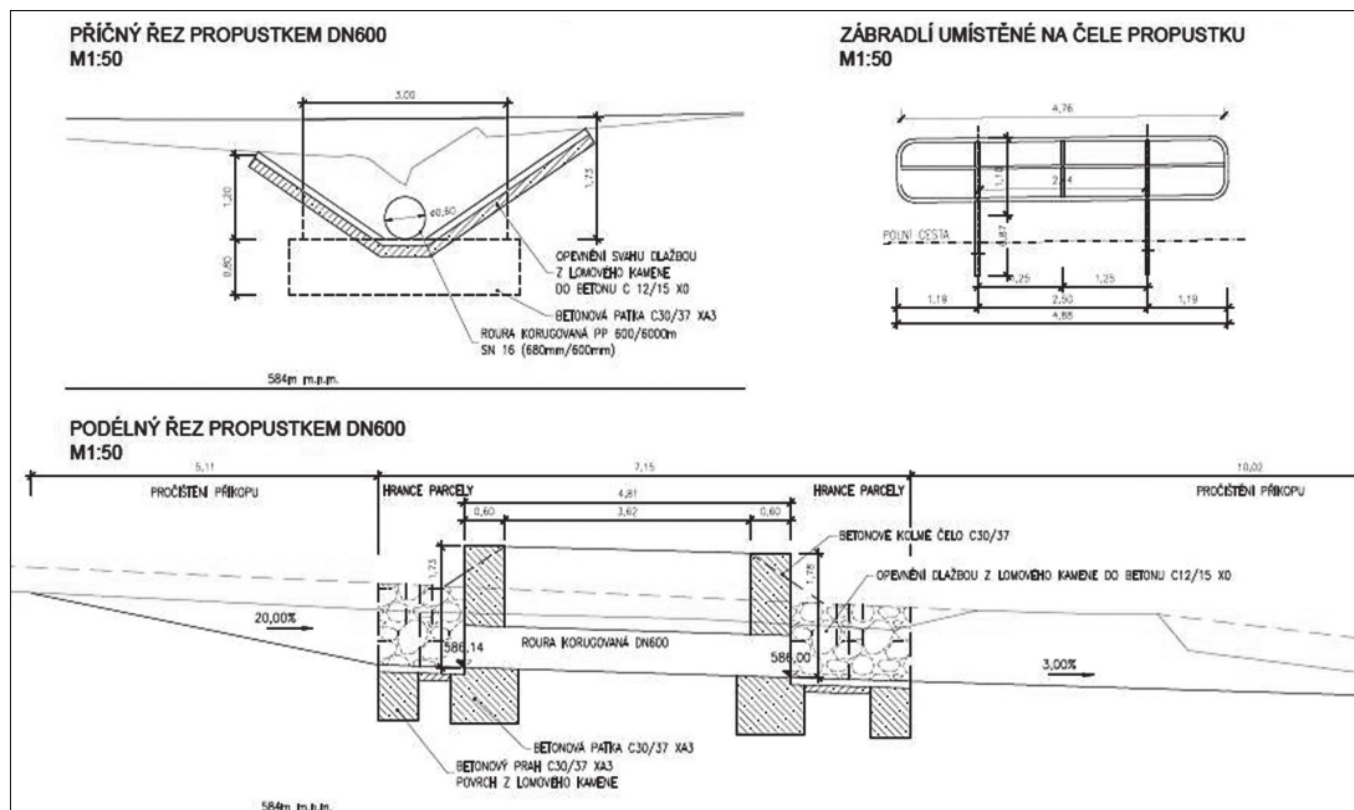
Brod na polní cestě v rámci RVT Holubího potoka (Jizerské hory)

Pokračování - připomínky k předkládaným PD pro vydání stavebního povolení jednotlivých opatření v rámci KoPÚ

- chybí hydrotechnické posouzení kapacity HOZ při zaústění příkopu od polní cesty (posouzení „nového“ povodí)
- u soutokových objektů absence opevnění – viz. trubní propustky
obecně chybí výkresy objektů nebo jsou nedostatečné (poldry a nádrže na HOZ, výusti, řezy HOZ, příkopů...), *k žádosti o vyjádření k PSZ je třeba i příslušnou část DTR !*
- zpracovatel PD se musí zabývat POZ, v případě výskytu musí zajistit zachování funkčnosti (přeložení trasy hlavních, zachování funkce jednotlivých per – převedení mimo stavbu apod.) – drenážní systémy (POZ) jsou stavbou vodního díla a jsou ve vlastnictví vlastníka pozemku, výsadbou dřevin na POZ by došlo k porušení vodního režimu v zájmovém území a způsobilo by to škody na sousedních pozemcích („nad“) jiných vlastníků.

Připomínky k předkládaným PD pro vydání stavebního povolení jednotlivých opatření v rámci KoPÚ

u trubních propustků chybí opevnění (dlažba, rovnanina apod.) – přídlažby, včetně prahů (kamenné, betonové, kombinace)

Ukázka stavby trubního propustku na HOZ

(dlažba do betonu ukončená betonovým prahem)

Oprava opevnění HOZ kamennou rovnaninou

Vybrané náměty v rámci KoPÚ a vodohospodářských staveb

Výsadby

- liniové výsadby kolem cest
- výsadby v rámci LBC a LBK (případně RBC a RBK)
- interakční prvky

Při provádění výsadby na plochách podrobného odvodňovacího zařízení musí být provedena taková opatření, aby bylo zabráněno prorůstání kořenů do drenáží a nedošlo k porušení jejich funkčnosti – např.:

- nový svodný drén z plného potrubí a přepojení jednotlivých per POZ
- přeložení trasy opatření v rámci kterých jsou prováděny výsadby

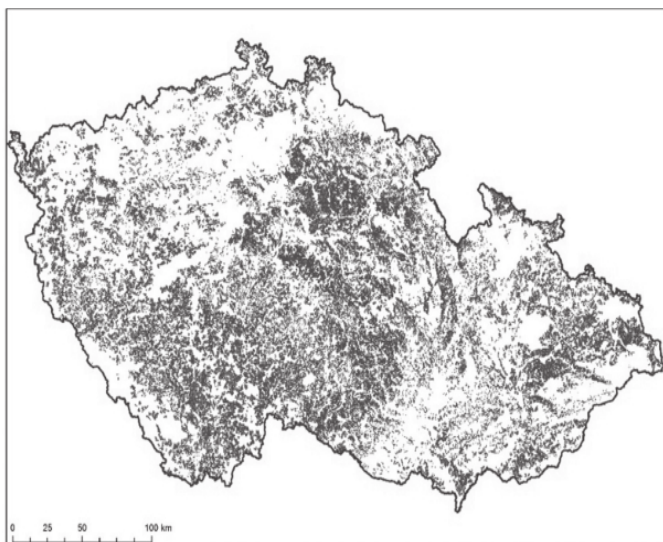
- Návrh nových pozemků pod stavby HOZ, HZZ

Je třeba navrhnout pozemek tak, aby při převodu stavby na obec přešel i pozemek pod celou stavbou navrhovaného opatření – týká se to především přídlažeb u propustků, objektů vodních nádrží (včetně poldrů) apod. (je nutno připomenout, že stavby k vodohospodářským melioracím pozemků ve vlastnictví státu nelze v rámci KoPÚ převádět na obec!)

Dotčení POZ v rámci KoPÚ:

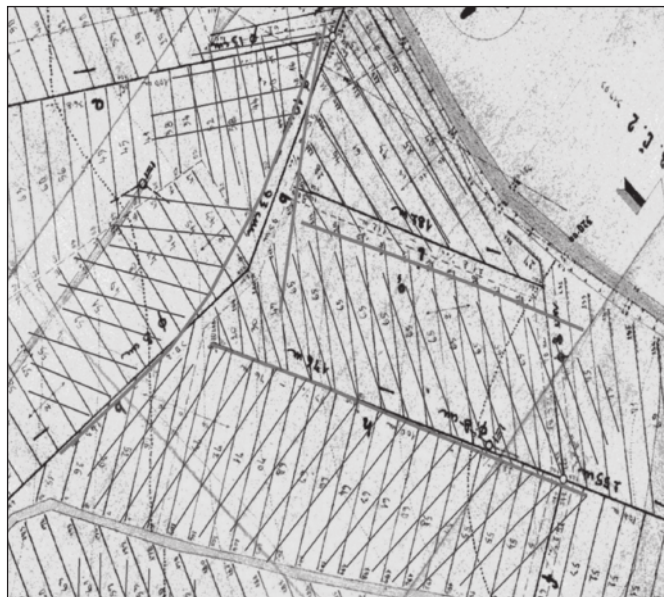
Podrobné odvodňovací zařízení = vodohospodářská stavba, výstavba cca 1890 – 1990

Odvodněno > 1,1 mil. ha zemědělské půdy, 98% systematickou trubkovou drenáží

Dotčení POZ v rámci KoPÚ:

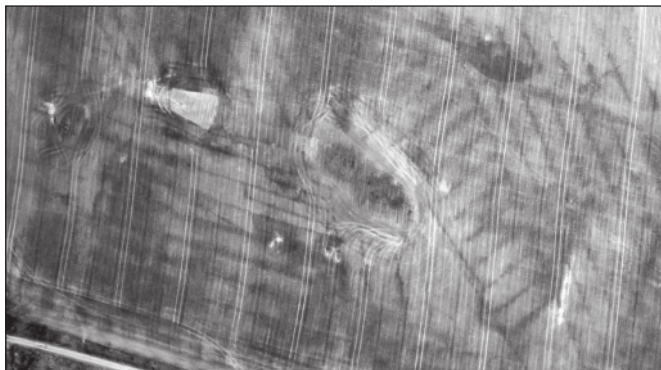
Zpřesnění topologie drenážního systému a zjištění jejich skutečné polohy v terénu (korekce původní projektové dokumentace).

Dotčení POZ v rámci KoPÚ:

Projevy v ploše pozemku:

- poruchy drenážních systémů
- zamokření
- vývěry drenážních vod ..mokřad?!

Nutno upozornit, že nelze „legalizovat“ poruchu na POZ jako mokřad, POZ je stavba vodního díla a musí být zachována jeho funkčnost. Vlastník částí stavby vodního díla je povinen dle vodního zákona zachovat funkčnost.

Viditelné umístění provedeného plošného odvodnění (POZ)

Probíhající projekty – Pilotní projekt – identifikace odvodňovacích systémů

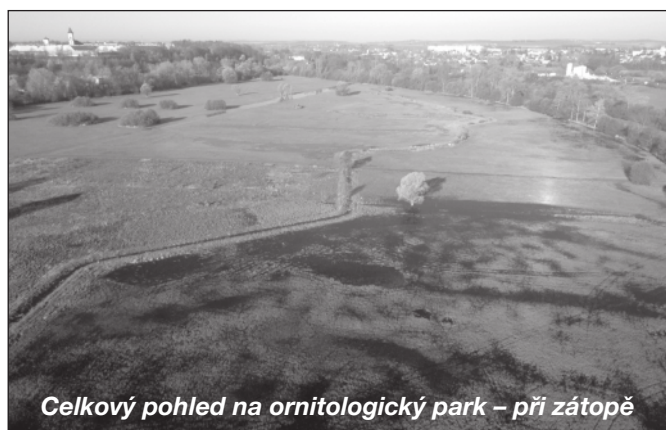
Identifikace aktuálního umístění odvodňovacích systémů (OS), tedy podrobného odvodňovacího zařízení (POZ) a hlavního odvodňovacího zařízení (HOZ) pomocí bezpilotních leteckých prostředků a doprovodného geodetického měření v terénu ve 4 pilotních oblastech.

- Identifikace aktuálního umístění odvodňovacích systémů POZ a HOZ v 6 k.ú – bezpilotní prostředky, doprovodné geodetické měření
- Ověření exist. a dostupnosti archivní tech. dokumentace
- Vytvoření digitálního archivu odvodňovacích systémů
- Kvalifikovaný odhad finanční a časové náročnosti plošného mapování v rámci ČR
- Místem plnění jsou 4 vybrané oblasti:

č. oblasti	název k.ú.	obec	okres	kraj
1	Dolní Roveň	Dolní Roveň	Pardubice	Pardubický
	Horní Roveň	Dolní Roveň		
	Prachovice u Dašic	Dašice		
2	Chlumín	Chlumín	Mělník	Středočeský
3	Křtiny	Křtiny	Rakovník	Středočeský
4	Chornice	Chornice	Svitavy	Pardubický

Ukázka využití přerostlých závlah (závlahové a odvodňovací kanály) – Ornitologický park Josefovské louky

Příklad revitalizace (RVT) HOZ v k.ú. Vesec u Jičína – před mnoha lety

Příklad revitalizace (RVT) HOZ v k.ú. Vesec u Jičína po realizaci (před výsadbami)

Příklad revitalizace (RVT) HOZ v k.ú. Vesec u Jičína – duben 2017

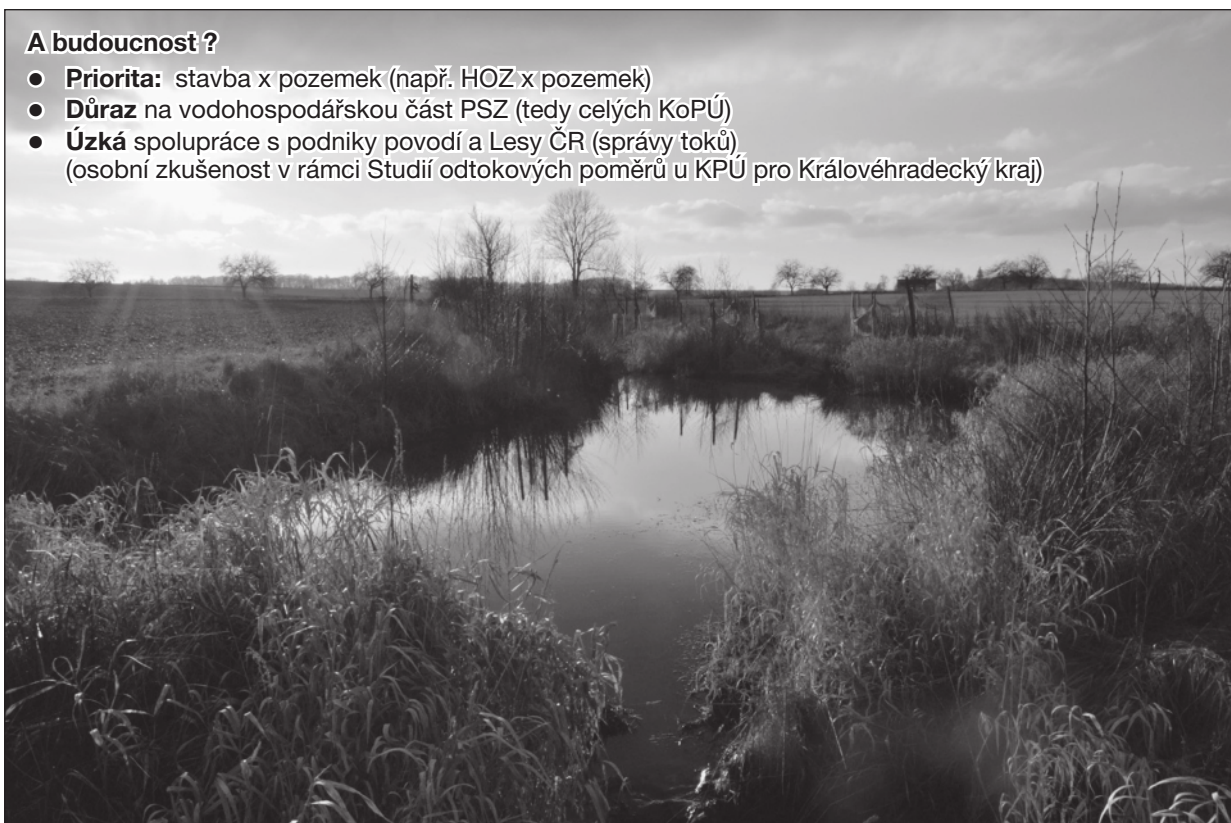

Příklad revitalizace (RVT) HOZ v k.ú. Vesec u Jičína – duben 2017

A budoucnost ?

- **Priorita:** stavba x pozemek (např. HOZ x pozemek)
- **Důraz** na vodohospodářskou část PSZ (tedy celých KoPÚ)
- **Úzká spolupráce** s podniky povodí a Lesy ČR (správy toků)
(osobní zkušenost v rámci Studií odtokových poměrů u KPÚ pro Královéhradecký kraj)

POHLED DO HISTORIE

Realizace společných zařízení v průběhu času

Ing. Jaroslav Tměj

Takzvaná společná zařízení se realizovala po celou dobu, kdy se prováděly pozemkové úpravy, ať už se nazývaly jakkoliv. Vždy byl kladen důraz především na stavbu cest – zpřístupnění pozemků.

Z období tzv. 1. republiky se moc zpráv nedochovalo. Z té doby je víc zpráv o činnosti vodních družstev, která zajišťovala meliorační a rekultivační práce. V té době byla provedena značná část úprav drobných vodních toků a odvodnění pozemků drenážními systémy. Část z nich je funkční dodnes.

O stavbách cest z období 60 – 70 tých let je více dochovaných materiálů. Cesty se stavěly v rámci tzv. Souhrnných pozemkových úprav, které navrhovaly scelování pozemků a jejich zpřístupnění tak, aby bylo umožněno jejich velkoplošné obhospodařování. Tehdejší zpracovatelé to měli jednodušší v tom, že uživatelské vztahy byly nadřazeny nad vlastnické.

S problémy vlastnictví pozemků pod těmito cestami se musí vypořádat projektanti až dnes při zpracování komplexní pozemkové úpravy.

Parametry cest byly obdobné jako v současnosti, v tom se moc nezměnilo. Povrch cest byl většinou penetrační makadam, asfaltobeton jen ve velmi omezené míře.

Tyto cesty, pokud byla prováděna alespoň nějaká údržba, tak jsou používány dodnes.

Je zajímavé, že projektanti se při návrhu dopouštějí stejných chyb tehdy i v současnosti.

Dále přikládám fotografie z učebnice pro zhotovitele souhrnných pozemkových úprav z roku 1967.

Jedná se především o opevnění příkopů, které plní i protierozní funkci, to je odvádějí vodu z pozemků nad cestou.

Trojúhelníkové příkopy (Klatovsko)

Hlavní polní cesta a odvodňovací příkop (svod). Vozovka zpevněná z místní navětralé hominy. Opevnění dna a patek svahů z lomového kamene. (Třebýcina-Klatovsko)

Opevnění koryta odvod. příkopu (svodu) demolované přívalovým deštěm před dokončením stavby (Hodonínsko)

Neudržované staré polní cesty bez příkopů – plní špatnou funkci vodotečí

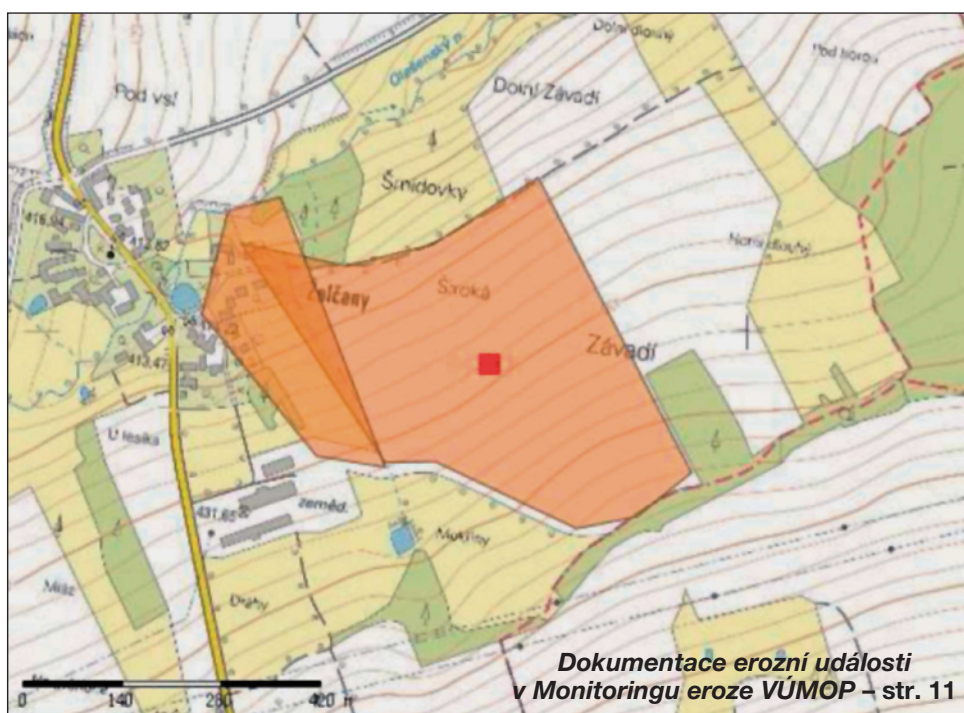

Komplexní pozemkové úpravy 1991–2017 v povodí Olešenského potoka na Plzeňsku

(foto k článku uvnitř čísla na str. 2)

Obrázek 5 Letecký snímek katastrálního území Olešná u Nezvěstic v roce 1998 po provedených a realizovaných pozemkových úpravách. Na snímku jsou viditelná všechna realizovaná opatření a scelené pozemky hospodářů zpřístupněné novými cestami. (str. 8)

Dopady místní povodně a náhlé erozní události na stavební práce a zemědělskou půdu (str. 11)

Vítězné společné zařízení soutěže Společné zařízení roku 2016 – Pobočka Kutná Hora, Hlízov

Fotodokumentace dokládá sukcesi výsadby lokálního biokoridoru s vedlejší funkcí větrolamu za období 2002–2016

